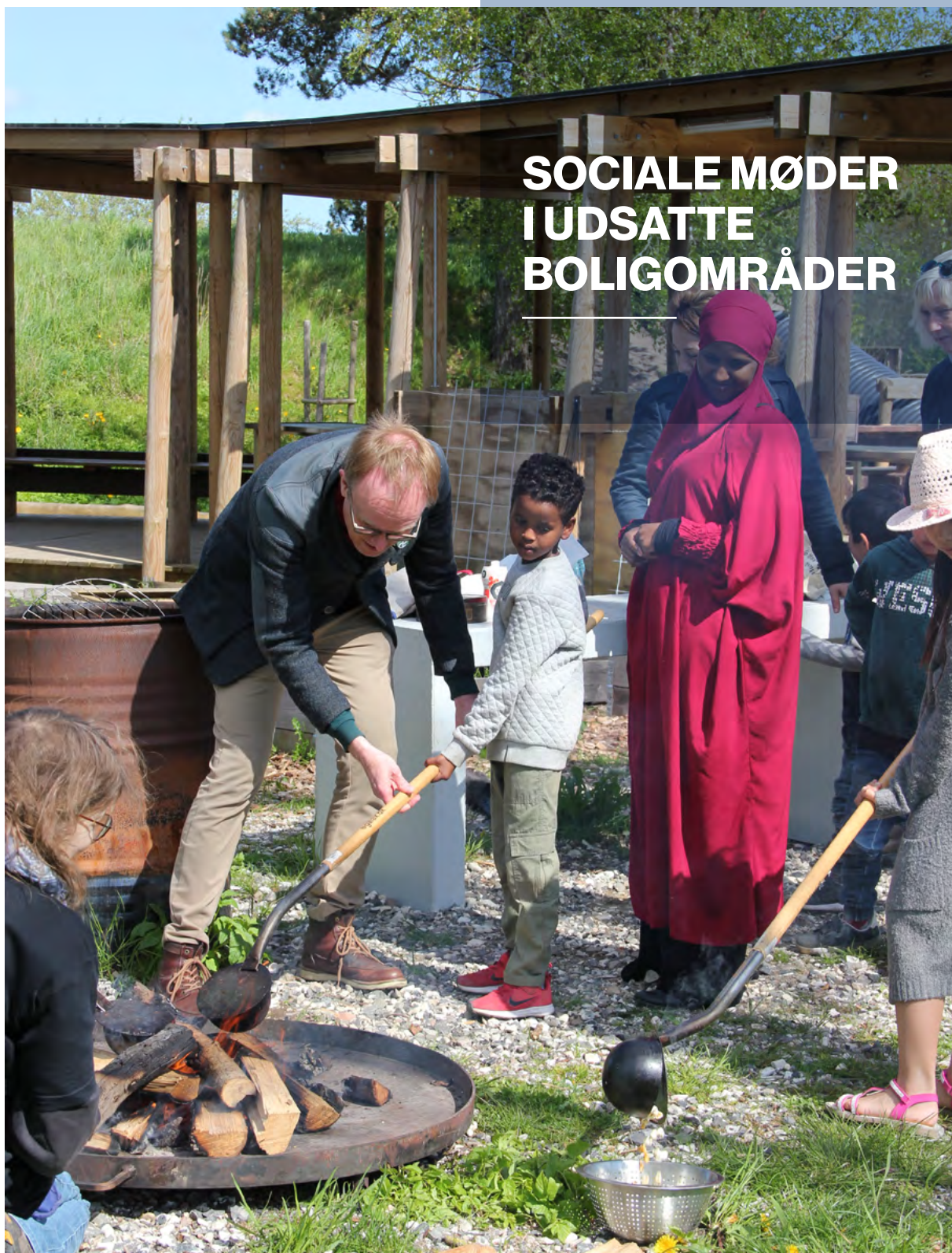

SOCIALE MØDER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

SOCIALE MØDER I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

Anne Clementsen
Siff Monrad Langkilde
Nana Øland Frederiksen
Rikke Borg Sundstrup

ISBN-978-87-92798-66-4

MAJ 2020

© 2020 Center for Boligsocial Udvikling

Center for Boligsocial Udvikling
Sadelmagerporten 4
2650 Hvidovre

Tlf. 28 35 58 85
E-mail: info@cfbu.dk
www.cfbu.dk

Fotos: CFBU

Layout: Philip Zacho Kuipers

Udgivelsen kan frit hentes på www.cfbu.dk

CFBUs udgivelser kan frit citeres med tydelig kildegengivelse

Center for Boligsocial Udvikling er en selvejende institution under Transport-, Bygnings- og Boligministeriet. Centrets overordnede formål er at undersøge effekten af sociale indsatser i udsatte boligområder, at indsamle erfaringer fra nationale og internationale boligsociale indsatser og at yde kvalificeret rådgivning og processtøtte til centrale aktører indenfor det boligsociale område.

INDHOLD

INDLEDNING	4
KONKLUSIONER	8
ANBEFALINGER	10
SÅDAN HAR VI GJORT	12
CASE 1: MYRETUEN, GI. JENNUMPARKEN	14
CASE 2: AKTIVITETSHUS/SPORTSHAL, SUNDPARKEN	16
CASE 3: MARIENLYST PARKFEST, HERREDSVANG	18
FORSKELLIGE TYPER SOCIALE MØDER	20
HELHEDSPLANERNESSTRATEGISKE ARBEJDE MED AT SKABE SOCIALE MØDER	24
BETYDNINGEN AF DET FYSISKE MILJØ FOR SOCIALE MØDER	34
HVAD KAN FOLK MØDES OMKRING?	38
UDBYTTET AF DE SOCIALE MØDER	42
LITTERATUR	46
BILAG 1: REFLEKSIONSARK	50

INDLEDNING

At skabe sociale møder blandt mennesker med forskellige sociale og kulturelle baggrunde står højt på dagsordenen i dag inden for udviklingen af udsatte boligområder. Igennem de seneste år har blandt andet ministerier, kommuner og boligorganisationer sat fokus på at skabe forbindelser mellem udsatte boligområder og resten af byerne gennem bystrategiske indsatser. Målsætningen er at integrere de udsatte boligområder bedre som en ligeværdig del af byerne, så de ikke opleves som isolerede enheder (Bech-Danielsen & Stender, 2017; Kjeldsen et al., 2019; Regeringen, 2018).

En tilgang til at integrere et udsat boligområde mere med resten af byen er at tiltrække borgere fra resten af byen som brugere af boligområdernes faciliteter og aktiviteter. Det gør man eksempelvis ved at arbejde strategisk med at etablere relevante faciliteter og aktiviteter, der både er attraktive for boligområdets beboere og samtidig formår at tiltrække eksterne brugere, der ikke selv bor i områderne. Derved motiverer man, at eksterne brugere kontinuerligt færdes i de udsatte boligområder, og at de derved får et kendskab til både boligområdet og beboerne i området. Målsætningen er samtidig, at faciliteter og aktiviteter i de udsatte boligområder kan danne ramme for sociale møder mellem beboere og eksterne brugere, og at disse sociale møder blandt andet kan føre til en øget tolerance mellem brugergrupper med forskellige sociale og kulturelle baggrunde (Bech-Danielsen & Stender, 2017; Realdania & Lokale- og Anlægsfonden, 2018).

Tidligere studier viser dog, at beboere kan have vanskeligt ved at se fordelene ved at åbne deres boligområde op for eksterne brugere. Samtidig kan det være vanskeligt at tiltrække eksterne brugere, der ikke selv bor i det udsatte boligområde, hvis boligområdet har et dårligt ry (Bech-Danielsen & Stender, 2017). Andre studier viser ligeledes, at mennesker, der opholder sig de samme steder, ikke

nødvendigvis interagerer, og at beboerne ikke nødvendigvis opnår noget positivt ved at omgås eksterne brugere (se Bacqué, Charmes & Vermeersch, 2014; Bucerius, Thompson & Berardi, 2017; Chaskin & Joseph, 2015; Galster, 2013). Internationalt er der dog kommet et øget fokus på netop potentialerne ved social diversitet og mødet med mennesker, der har en anden baggrund end én selv (Oosterlynck et al., 2019). Der er derfor både udfordringer og potentialer ved arbejdet med at motivere sociale møder mellem beboere og eksterne brugere i udsatte boligområder, men der er brug for mere viden på området både i forhold til, hvordan de sociale møder kan tilrettelægges, og hvordan de kan faciliteres.

HVAD UNDERSØGER VI?

I denne undersøgelse afdækker CFBU, hvordan der i nogle udsatte boligområder netop arbejdes aktivt for at etablere velfungerende rammer for sociale møder mellem beboere og eksterne brugere, der ikke bor i boligområderne, gennem både attraktive fysiske faciliteter og sociale aktiviteter. Vi undersøger, hvordan man i helhedsplaner med et boligsocialt indhold (herefter omtalt som helhedsplan) i sammenhæng med øvrige indsatser i boligområderne kan arbejde strategisk med at tiltrække eksterne brugere, og hvordan der kan planlægges sociale aktiviteter, der henvender sig både til beboere og eksterne brugere. Målsætningen med undersøgelsen er at tydeliggøre, hvordan der kan arbejdes strategisk med at skabe sociale møder mellem disse brugergrupper, og hvilke potentialer og problemstillinger der kan være forbundet med det. Samtidig er det målsætningen, at aktører omkring de udsatte områder – herunder helhedsplaner, fonde, frivilligforeninger og større NGO'er – kan finde inspiration til, hvordan det at skabe sociale møder kan gribes an i praksis. Hvorvidt indsatser med fokus på sociale møder kan gennemføres med støtte fra

Landsbyggefonden, afhænger af, om de harmonerer med gældende regulativer og vejledninger for støtte til boligsociale indsatser (Landsbyggefonden, 2019). Alternativt er der mulighed for at søge støtte til indsatser med fokus på sociale møder hos andre aktører end Landsbyggefonden, der enten selv gennemfører eller støtter lokalt, områdebaseret socialt arbejde.

BEBOERE OG EKSTERNE BRUGERE MED FORSKELLIGE BAGGRUNDE

Bag målsætningen om at tiltrække eksterne brugere ligger antagelsen om, at eksterne brugere ofte er mere ressourcestærke, og at de derfor vil kunne bidrage med ressourcer, hvis de færdes i udsatte boligområder. I vores undersøgelse anvender vi betegnelserne 'beboere' og 'eksterne brugere' for de to brugergrupper, som begge er sammensatte, og som kan bidrage med forskellige ressourcer. Beboerne i de udsatte boligområder vil ofte være

udfordret på flere parametre end de eksterne brugere, herunder sproglige og sociale parametre. Det er dog samtidig vigtigt at understrege, at der også er beboere i de udsatte boligområder, som ikke er udsatte på disse parametre, ligesom der er eksterne brugere, der er udsatte. Der kan derfor ikke altid skelnes skarpt mellem de forskellige brugergrupperes ressourcer.

SOCIALE MØDER KAN ØGE SAMMENHÆNGSKRAFTEN I SAMFUNDET

Der er en tendens til, at vi finder det mere naturligt at omgås dem, vi føler os ligesindede med, og at vi derfor er selektive i forhold til, hvorvidt vi indgår i sociale sammenhænge med folk med en anden social baggrund end os selv (Chaskin & Joseph, 2010). Det kræver derfor, at der arbejdes målrettet for at skabe møder på tværs af brugergrupper med forskellige sociale og kulturelle baggrunde for at ændre dette. Ifølge den amerikanske sociolog

Richard Sennett kan det gå ud over sammenhængskraften i samfundet, hvis vi ikke mødes på tværs af forskellige sociale grupper. For at sikre sammenhængskraften i samfundet er der derfor et behov for at skabe rammer for, at borgere med forskellige baggrunde mødes og omgås, også selvom de ikke bor side om side (Sennett, 1996). Han argumenterer for, at det er vigtigt, at vi bliver udsat for disse sociale møder, også hvis de i udgangspunktet opleves ubehagelige, fordi dette i sidste ende vil føre til en større forståelse og tolerance for den forskellighed, som samfundet består af (Sennett, 1996). Helhedsplaners arbejde med at samle beboere og eksterne brugere omkring faciliteter og aktiviteter i udsatte boligområder er netop et forsøg på at skabe en platform for møder mellem mennesker med forskellige baggrunde.

ET VIGTIGT FOKUS I DE UDSATTE BOLIGOMRÅDER

At skabe møder mellem beboere og eksterne brugere er dog ikke en typisk boligsocial opgave. Arbejdet med at tiltrække eksterne brugere til udsatte boligområder indebærer, at aktiviteterne skal være relevante for flere brugergrupper, og at man samtidig er i stand til at facilitere positive sociale møder mellem disse brugergrupper. At planlægge faciliteter og aktiviteter, der både er målrettet beboere og eksterne brugere, kræver derfor et nyt strategisk fokus, som indsatserne i de udsatte boligområder kan være med til at støtte op omkring. Helhedsplanerne har en omfattende viden om beboernes hverdag, deres ressourcer, adfærd og bevægelsesmønstre i boligområdet – det er vigtig information i forhold til at kunne sikre beboernes interesser. Samtidig er helhedsplanernes kendskab til eksterne brugere og deres behov ofte mere begrænset, da eksterne brugere ikke tidligere har været en prioriteret målgruppe i det boligsociale arbejde. Det kræver derfor en anden strategisk tilgang for aktører i de udsatte boligområder, for at fremtidige faciliteter og aktiviteter kan blive relevante for både beboerne og eksterne brugere

– og for at der samtidig kan motiveres sociale møder mellem disse brugergrupper.

Samtidig kan helhedsplanerne have forskellige formål med at åbne boligområderne op og få skabt sociale møder mellem beboere og eksterne brugere. Der kan både være en målsætning om at fremme en mere positiv oplevelse af boligområdet og beboerne i resten af byen – samtidig kan arbejdet med at motivere sociale møder integreres i det mere traditionelle boligsociale arbejde, hvor beboeres udvikling understøttes gennem deres deltagelse i aktiviteterne. Selve det boligsociale arbejde er derfor under udvikling i disse år, hvor der er kommet et øget fokus på at skabe forbindelser mellem de udsatte boligområder og resten af byerne, og det at kunne balancere målsætningen om at tiltrække eksterne brugere med relevante faciliteter og aktiviteter samtidig med, at beboerne stadig skal kunne identificere sig med dem (Bach, 2019; Kjeldsen et al., 2019).

Undersøgelsen er opdelt i to dele. I den første del præsenteres metoden, de tre udvalgte cases og deres konkrete tiltag for at skabe sociale møder. I undersøgelsens anden del fremgår det teoretiske belæg for undersøgelsen og selve analysen af sociale møder på tværs af de tre cases. Som bilag er der vedlagt et refleksionsark. Det kan anvendes som afsæt ved planlægning af sociale møder mellem mennesker med forskellige baggrunde.

KONKLUSIONER

Der er i disse år et stort fokus på at forbinde landets udsatte boligområder bedre med resten af byerne. Ét greb til dette er etablering af nye relevante aktiviteter og faciliteter i de udsatte boligområder, som kan tiltrække brugere fra det umiddelbare lokalområde og resten af byen. Denne rapport stiller skarpt på, hvordan helhedsplaner kan bidrage til at skabe positive sociale møder mellem beboere og eksterne brugere.

NØDVENDIGT MED ET STRATEGISK FOKUS – HVORDAN SKAL FOLK MØDES?

Undersøgelsen viser, at der med relativt få midler og enkle tiltag kan skabes en velfungerende platform for sociale møder mellem beboere i udsatte boligområder og eksterne brugere. Det kræver dog, at der arbejdes strategisk med udvælgelsen af relevante aktiviteter og rammerne for disse, så de formår at samle brugergrupper med forskellige sociale og

kulturelle baggrunde. Undersøgelsen viser, at hvis aktiviteterne skal være relevante for borgere fra resten af byen, skal aktiviteterne ofte have en anden karakter og et andet format, end hvad de boligsociale helhedsplaner typisk kan dække selv inden for deres egne rammer. Det betyder, at de boligsociale indsatser med fordel kan indgå i samarbejder med aktører med en anden faglighed end dem selv, og at det kan være fordelagtigt at søge ekstra økonomiske midler ved fonde og puljer, så rammerne for faciliteterne og aktiviteterne kan forstærkes.

DEN BOLIGSOCIALE INDSATS' ROLLE

En ting er at tiltrække eksterne brugere fra resten af byen til boligområdet ved at etablere attraktive faciliteter og nye typer aktiviteter, noget andet er at skabe velfungerende sociale møder mellem de eksterne brugere og beboerne. Faciliteringen af aktiviteter spiller en central rolle i forhold til at understøtte, at der finder positive sociale møder sted på tværs af de forskellige brugergrupper. De boligsociale indsatser kan være med til at sikre, at tiltrækningen af eksterne brugere til faciliteter i boligområderne rent faktisk fører til positive sociale møder, som kan være med til at nedbryde negative fordomme på tværs af brugergrupperne, og som kan give de besøgende en positiv oplevelse af boligområdet. Selve faciliteringen af de sociale møder mellem deltagerne skal derfor indgå i planlægningen af aktiviteterne, hvis det skal lykkes at skabe en positiv social kontakt mellem forskellige brugergrupper.

Med arbejdet med at tiltrække eksterne brugere følger samtidig risikoen for at glemme beboernes

behov og interesser i bestræbelserne på at imødekomme borgere fra resten af byen og deres behov. Her kan den boligsociale indsats spille en vigtig rolle i forhold til at sikre, at aktiviteterne er forankret i boligområdet, og at de er relevante for beboerne i boligområdet.

SOCIALE MØDER KAN STYRKE OPLEVELSEN AF FÆLLESSKAB

Både beboere og eksterne brugere giver i vores undersøgelse udtryk for, at det er en positiv oplevelse at deltage i aktiviteterne og at møde mennesker, der adskiller sig fra dem selv. De positive sociale møder har ført til en større følelse af fællesskab i lokalområdet for mange og gensidig afkræftelse af fordomme mellem beboere og eksterne brugere. Arbejdet med at skabe sociale møder mellem beboere i udsatte boligområder og eksterne brugere kan potentielt sætte fokus på, hvad folk har til fælles, og det kan skabe positive fælles oplevelser, som kan samle brugergrupper.

ANBEFALINGER

Undersøgelsen viser, at det er muligt at samle beboere og eksterne brugere omkring aktiviteter i udsatte boligområder, og at det også er muligt at skabe sociale møder mellem disse i varierende grad. I det følgende opridser vi konkrete anbefalinger til, hvordan der kan arbejdes strategisk med at skabe velfungerende rammer for sociale møder mellem beboere og eksterne brugere.

TAG UD GANGSPUNKT I DEN FÆLLES INTERESSE

Alle, der deltager i aktiviteterne, har valgt at deltage, fordi de har en interesse for aktiviteten. Netop fælles interesser har vist sig at være et vigtigt afsæt for det sociale møde, idet der bliver skabt en mere neutral fællesnævner på tværs af sociale og kulturelle skel. En anbefaling er derfor at tage afsæt i den fælles interesse, når der skal skabes sociale møder, da det kan sætte fokus på lighedspunkter mellem ellers overvejende forskellige brugergrupper. Undersøgelsen viser også, at de så ofte vil opdage, at de har mere til fælles, end de troede.

ARBEJD STRATEGISK MED RAMMERNE FOR AKTIVITETERNE

Det er vigtigt at skabe nogle rammer, som gør aktiviteten relevant for både eksterne brugere og beboere. Forhold som tidspunktet på dagen, og hvor aktiviteten foregår, kan være afgørende for, hvem der ser sig selv som målgruppen og ønsker at deltage. I undersøgelsen har vi set eksempler på, at det har fungeret godt, at aktiviteten er placeret på grænsen mellem det udsatte boligområde og lokalområdet, da de eksterne brugere derved oplever stedet som et sted, alle har lige adgang til. Dermed bliver rammerne også afgørende for, hvilke sociale møder der kan motiveres.

SAMARBEJD MED ANDRE AKTØRER OG BOOST ØKONOMIEN

For at skabe nogle faciliteter og aktiviteter, som også er relevante for eksterne brugere fra resten af byen, anbefaler vi, at den boligsociale indsats samarbejder med eksterne aktører. Det kan både tilføre nogle andre fagligheder, som kan være med til også at målrette indsatser til eksterne brugere, og det kan samtidig give mulighed for at søge midler i samarbejde med andre til faciliteter og aktiviteter af et større format.

PLANLÆG, HVORDAN DE SOCIALE MØDER SKAL FACILITERES

Den sociale kontakt mellem forskellige brugergrupper opstår sjældent af sig selv. Det anbefales derfor, at der allerede ved planlægningen af aktiviteter tages stilling til, hvordan og i hvor høj grad de sociale møder skal faciliteres. I vores cases har vi både set eksempler på, at de sociale møder har indgået som en central del af en aktivitet, og andre eksempler på, at man ved en aktivitet har sat rammen for sociale møder, men hvor den sociale kontakt har været mere op til de enkelte deltagere. Graden af facilitering præger de sociale møder, og det kan der således allerede arbejdes målrettet med i selve planlægningen af aktiviteterne.

MOTIVÉR FORSKELLIGE TYPER SOCIALE MØDER

Sociale møder kan variere fra at opholde sig i det samme rum til længere samtaler. En anbefaling er, at man tænker i at motivere sociale møder af forskellig intensitet, og at være opmærksom på, at der også kan være et positivt udbytte ved mindre intense møder. Der er også stor forskel på, hvad der motiverer folk til at deltage i aktiviteter. Nogle deltager,

fordi de er interesserede i temaet for aktiviteten, og andre kommer for at møde andre mennesker. En måde at skabe gode rammer for de sociale møder på er ved at give deltagerne mulighed for også selv at vælge graden af social kontakt i forbindelse med aktiviteten.

SÅDAN HAR VI GJORT

Undersøgelsen er gennemført i perioden januar-december 2019. Den er baseret på en national screening af relevante boligsociale helhedsplaner, et desk-study, tre casestudier med kvalitative interviews og deltagerobservation samt kvalificering af undersøgelsen ved relevante eksterne aktører på området.

SCREENING

Vi har sendt en online survey til projektledere i alle boligsociale helhedsplaner, der søgte svar på, 1) hvorvidt der er åbne fysiske faciliteter i eller omkring det udsatte boligområde, som både benyttes af beboere og eksterne brugere, samt 2) om helhedsplanen laver sociale aktiviteter omkring faciliteten, som også er åbne for eksterne brugere.

Ud af besvarelserne har vi udvalgt tre forskellige cases. I udvælgelsen lagde vi vægt på variation og bredde inden for forskellige kriterier, herunder facilitetens formål og karakteren af aktiviteterne.

DESK-STUDY

Vi har foretaget en litteratursøgning af relevant teori i forskningsdatabaser samt undersøgelser om de fysiske rammer og social adfærd i både offentlige rum og almene boligområder.

CASESTUDIER

Vi har gennemført tre casestudier: Myretuen, Randers (Gl. Jennumparken), Aktivitetshus/Sportshal, Horsens (Sundparken) og Marienlyst Parkfest, Aarhus (Herredsvang). De tre cases er udvalgt, fordi der arbejdes aktivt med at lave aktiviteter, der skal samle både beboere og eksterne brugere ved bestemte fysiske faciliteter. Et fællestreæk for de tre cases er derfor, at der er et bevidst fokus på at skabe relevante tilbud, som kan tiltrække folk fra andre dele

af byen og en målsætning om at skabe sociale møder mellem beboerne og de eksterne brugere.

I de respektive cases har vi lavet semistrukturerede interviews med den boligsociale leder, lavet deltagerobservation ved udvalgte aktiviteter samt gennemført semistrukturerede interviews med deltagere fra boligområdet samt eksterne brugere. På tværs af de tre cases har vi i alt gennemført 64 interviews og deltaget i 11 aktiviteter.

KVALIFICERING VED UDVALGTE AKTØRER

Undersøgelsens fokus er gennem indledningsvis sparring blevet kvalificeret af seniorforsker Marie Stender, SBI, og hun har ligeledes kommenteret på undersøgelsens foreløbige resultater. Endvidere er rapporten blevet kvalificeret af to ledere af boligsociale helhedsplaner, henholdsvis Christine Bille, sekretariatsleder for den boligsociale helhedsplan i Høje Gladsaxe, og Hanne Hørlyck, boligsocial sekretariatsleder i Roskilde Kommune.

CASE 1: MYRETUEN, GL. JENNUMPARKEN

I det nordlige Randers ligger det større almene boligbyggeri Gl. Jennumparken. Det er kategoriseret som et udsat boligområde, og det består af 522 boliger fordelt på fem forskellige afdelinger, som grænser op til et stort naturområde, Nordre Fælled. Udover naturområdet er Gl. Jennumparken afgrænset af en større vej, Ringboulevarden, en nedlagt kaserne og et større industriområde. I resten af lokalområdet ligger flere større parcelhusområder og andre almene boligområder.

På kanten mellem Gl. Jennumparken og Nordre Fælled ligger Myretuen, som er et større træbyggeri

med et overdækket opholdsrum og en åben glasreol til udstilling af de besøgendes naturfund. Omkring Myretuen snor mindre træstier sig mellem de tilhørende faciliteter, såsom bordebenkesæt, nytteha-ver, bålplads, toilet og en lille tilvokset bakke med en rutsjebane.

Myretuen har modtaget Randers Kommunes Arkitekturpris 2019 for bygningens formgivning og materialer, men ligeledes for bygningens sociale styrke, da den er åben hele året rundt som et sted for samvær på tværs af alder og baggrund (Randers Kommune, 2019).

FORMÅL

Myretuen har til formål at få flere børn, unge og voksne fra de almene boligområder ud i naturen ved Nordre Fælled, og at få alle i Randers til at få øjnene op for de naturoplevelser og fritidsaktiviteter, som den nordlige del af Randers kan tilbyde. Det er derfor målsætningen, at både beboere og eksterne brugere deltager i Myretuens aktiviteter, og at der samtidig er en social kontakt mellem deltagerne til aktiviteterne.

STRATEGISKE GREB

- Myretuen er bevidst etableret med sin egen identitet – den omtales ikke som en del af Gl. Jennumparken
- Myretuen er åben 24/7 og kan ikke bookes
- En naturvejleder er ansat i en stilling, der er finansieret både af de boligsociale midler i Gl. Jennumparken og midler fra Friluftsrådet, hvilket muliggør en øget prioritering af eksterne brugere

DEN BOLIGSOCIALE INDSATS' ROLLE

Helhedsplanen opsøger aktivt både beboere i Gl. Jennumparken og eksterne brugere, som færdes på Fælleden, for at motivere dem til at deltage i aktiviteter ved Myretuen.

Helhedsplanen anvender blandt andet sociale medier til at tiltrække eksterne brugere til deres aktiviteter.

Helhedsplanen faciliterer aktiviteter, hvor de sociale møder mellem beboere og eksterne brugere enten indgår i selve aktiviteten eller før/efter aktiviteten.

FORDELE/ULEMPER

Casen er et eksempel på, hvordan en attraktiv fysisk facilitet og aktiviteter, der er planlagt til borgere fra hele byen, kan tiltrække mange eksterne brugere til et udsat boligområde. Det kan dog diskuteres, hvilken effekt det har for Gl. Jennumparken, hvis eksterne brugere ikke er bevidste om, at de opholder sig i nærheden af Gl. Jennumparken, og at det blandt andet er beboere derfra, som de møder til aktiviteten.

UDVALGTE AKTIVITETER VED MYRETUEN

'Natur og Ungdom'. Den lokale afdeling af foreningen 'Natur og Ungdom' laver løbende aktiviteter, der finder sted ved Myretuen, hvor forældre og børn kan undersøge og opleve naturen. De har både regelmæssige aktiviteter til betalende medlemmer og åbne arrangementer, som hele byen er inviteret til.

'Parkrun' er et gratis ugentligt 5 km-løb med tidtagning i Nordre Fælled. Løbet starter hver lørdag kl. 9 ved Myretuen, og nogle af deltagerne hjælper til som frivillige under selve løbet. Løbet bliver efterfulgt af kaffe ved Myretuen, enten i ly for regnen inde i træbyggeriet eller på træterrasserne i solen.

'En nat i skoven' er en enkeltstående aktivitet, med mulighed for årlig gentagelse, arrangeret af den boligsociale naturvejleder og de lokale naturambassadører. Aktiviteten har fokus på at overnatte i skoven med alt, hvad det indebærer: mad over bål, tips og tricks til at sove i det fri og svejsning af snor. Derudover faciliterer unge i lommepegejob fra Gl. Jennumparken, Legepatruljen, flere lege for børnene og de forældre, der vil deltage.

CASE 2: AKTIVITETSHUS/ SPORTSHAL, SUNDPARKEN

I den østlige del af Horsens ligger Sundparken, som er et alment boligområde med cirka 570 lejligheder. Sundparken er kategoriseret som en 'hård ghetto', og området er omkranset af en større vej, et parcelhuskvarter, andre almene boliger, uddannelsesinstitutioner og større grønne arealer.

I den vestlige del af boligområdet op mod et større parcelhuskvarter ligger et aktivitetshus i tilknytning til en større sportshal. Aktivitetshuset har et større fællesrum til aktiviteter, og derudover er der mange mindre aflukkede rum og mødelokaler til

foreningsaktiviteter. I tillæg til det har Sportshallen en stor hal og mange mindre rum til kreative og sociale aktiviteter.

Som et led i et strategisk ønske om at åbne boligområdet op for resten af byen har afdelingsbestyrelsen og boligorganisationen besluttet at åbne aktivitetshuset og hallen op for foreninger og aktiviteter for hele byen. Aktivitetshuset/Sportshallen har derfor til formål at sikre aktiviteter for både beboere i Sundparken og tiltrække borgere fra resten af Horsens til Sundparken.

FORMÅL MED AT SKABE SOCIALE MØDER

Der arbejdes her aktivt for at tiltrække eksterne brugere og ressourcestærke frivillige, som kan deltage i aktiviteter. Formålet med dette er blandt andet, at de eksterne brugere og frivillige har positive oplevelser i Sundparken, som de efterfølgende kan dele med deres netværk. Det er samtidig en målsætning, at beboerne kan drage fordel af de eksterne brugeres ressourcer.

STRATEGISKE GREB

- Der må ikke være et religiøst/etnisk indhold i aktiviteter på hverdage
- Aktiviteter skal være åbne for alle
- Eksterne foreninger kan anvende Sportshallen gratis i bestemte tidsrum, hvis de deltager i forskellige sociale aktiviteter.

DEN BOLIGSOCIALE ROLLE

Helhedsplanen forsøger at rekruttere ressourcestærke frivillige, der kan deltage i arrangementer i boligområdet.

Helhedsplanen sætter rammerne for sociale møder mellem eksterne brugere og beboere gennem deres aktiviteter, men det er op til den enkelte deltager at indgå i den sociale kontakt enten undervejs i en aktivitet eller før/efter aktiviteten.

FORDELE/ULEMPER

Casen er et eksempel på, hvordan eksterne brugere og frivillige kan få ændret deres oplevelse af en ghetto til det positive ved at færdes i området og møde beboerne. Samtidig fortæller flere af de frivillige, at de også deler deres positive oplevelser af Sundparken i deres respektive netværk efterfølgende. En vigtig pointe i forhold til de frivilliges deltagelse er dog, at de sociale møder mellem frivillige og beboere ikke i udgangspunktet er ligeværdige, da de frivillige kan udgøre en autoritet ved mødet – for eksempel i forbindelse med rådgivning – i modsætning til, når eksterne brugere eksempelvis deltager i yoga.

UDVALGTE AKTIVITETER I AKTIVITETSHUSET/SPORTSHALLEN

'Fælles frokost' er en tilbagevendende aktivitet, hvor alle for 20 kr. kan spise dagens frokostret hver onsdag fra kl. 12-13 i Aktivitetshuset.

'Overskudscafé' er en tilbagevendende aktivitet afholdt af en selvstændig forening, som i samarbejde med den boligsociale helhedsplan sælger overskudsmad, som lokale butikker har sorteret fra. Hver onsdag eftermiddag kan beboere og folk udefra fylde et indkøbsnet med overskudsmad for 20 kr.

'Yoga' er en aktivitet, som afholdes af en boligsocial medarbejder ansat i boligforeningen hver onsdag formiddag.

'Hygge Liners 8700' er en linedance-forening, som har fået lov at benytte hallen i Sundparken gratis to gange om ugen. Foreningen har 65 medlemmer, som således jævnlige kommer i boligområdet. Foreningen skal være åben for at optage medlemmer fra boligområdet og skal stille op til forskellige sociale aktiviteter i boligområdet.

CASE 3: MARIENLYST PARKFEST, HERREDSVANG

I den nordlige del af Aarhus V ligger det almene boligområde Herredsvang. Herredsvang består af 1673 lejeboliger fordelt på otte afdelinger. Boligområdet har tidligere været kategoriseret som en ghetto og er afgrænset fra lokalområdet ved en større ringvej, et stort parkområde, Marienlystparken, en golfklub og flere parcelhuskvarterer. I resten af lokalområdet ligger ligeledes kolonihaveforeningen Marienlyst.

En gang årligt danner Marienlystparken rammerne for Marienlyst Parkfest, der er arrangeret af koncertforeningen Verden til Herredsvang. Festivalen har

til formål at skabe nogle rammer for, at folk fra både parcelhuskvarteret, kolonihaveforeningen og Herredsvang kan mødes, så der kan skabes en ny positiv fortælling om lokalområdet.

Marienlyst Parkfest afholdes ved en amfiscene i Marienlystparken, hvor et stort koncerttelt er placeret på et større græsareal omringet af mindre skovarealer. Udover teltet er der en kaffevogn, en lysinstallation, og der er opsat pavilloner til aktiviteter. Der er ligeledes bordebenkesæt til ophold og legefaciliteter til børn.

FORMÅL

Den primære målsætning er at lave en lokal musikfestival, der kan samle mennesker fra henholdsvis det almene boligområde Herredsvang, kolonihaveområdet og villaområdet. Formålet er derfor at samle lokalområdet på tværs af de forskellige boligformer omkring en fælles musikalsk og kulturel oplevelse.

STRATEGISKE GREB

- Parkfesten er placeret midt imellem Herredsvang, kolonihaveområdet og villaområdet
- Initiativtageren til arrangementet bor i kolonihaveområdet og arbejder ikke for helhedsplanen
- Der er ansøgt om eksterne fondsmidler for at kunne muliggøre større rammer for arrangementet
- Der er koncerter med andre typer musik, end hvad der tidligere har været afholdt i forbindelse med arrangementer i Herredsvang, for derved at tiltrække flere deltagere fra villaområdet og kolonihaveområdet

DEN BOLIGSOCIALE INDSATS' ROLLE

Helhedsplanen har samarbejdet med initiativtageren til projektet og har været med til at rekruttere beboere fra Herredsvang som frivillige til arrangementet.

Helhedsplanen deltog løbende i aktiviteterne på dagen.

FORDELE/ULEMPER

Casen er et eksempel på, hvordan placeringen af et arrangement er med til at skabe et neutralt mødested for mennesker fra tre meget forskellige boligområder med forskellige ejerforhold. Undersøgelsen viser, at beboere fra alle tre boligområder havde positive oplevelser af mødet med mennesker fra de andre boligområder, og at mange deltagere oplevede, at de havde flere ting til fælles med de andre deltagere, end de regnede med.

UDVALGTE AKTIVITETER VED MARIENLYST PARKFEST

Koncerter med forskellige musikgenrer, herunder afrikansk musik og jazz. I starten af eftermiddagen var musikken særligt rettet mod børnene, hvor musikken om aftenen var mere målrettet voksne.

Lydinstallation i den nærliggende skov, hvor der var sat højtalere op i en rundkreds.

Perleplade-lægning var placeret i en pavillon ved siden af det store koncerttelt.

En kaffevogn var placeret uden for koncertteltet, hvorfra man kunne købe kaffe og andre drikkevarer.

Madboder med blandt andet samosaer og drikkevarer var placeret indenfor i koncertteltet.

FORSKELLIGE TYPER SOCIALE MØDER

Når man i en helhedsplan skal arbejde med at skabe sociale møder mellem beboere i et boligområde og eksterne brugere, så skal man arbejde med at skabe forskellige typer social kontakt mellem deltagerne afhængigt af de konkrete fysiske rammer og den givne aktivitet. Det er vigtigt både at arbejde med, hvorfor folk mødes, og hvordan de mødes.

Sociale møder kan tage mange forskellige former og variere i intensitet. Mennesker kan være i social kontakt med hinanden verbalt, hvor de taler sammen i kortere eller længere tid, men der findes dog mange andre former for kommunikation, der ikke er sproglig. Det kan for eksempel være gennem kropssprog, såsom kropskontakt, nærhed, orientering, bevægelser, ansigtsudtryk og øjenkontakt (Goffman, 1971). Med disse forskellige adfærdsformer kan vi kommunikere interesse, distance, afsky, glæde, vrede m.v. Når to mennesker eksempelvis opholder sig på den samme legeplads og smiler til hinanden, når deres børn leger sammen, er det en form for social kontakt. Samtidig kan det at træde til side, når en anden person nærmer sig, enten vise respekt eller afsky afhængigt af konteksten og de øvrige signaler, personerne udsender.

HVORFOR MØDES FOLK?

Folk har forskellige grunde til, at de vælger at deltage i de udvalgte aktiviteter, hvilket har en betydning for de sociale møder, der kan opstå mellem henholdsvis beboere og eksterne brugere. Nedenfor skitserer vi de tre overordnede formål, vi har fundet på tværs af vores tre cases; henholdsvis et funktionelt formål, et socialt formål og en kombination af at ville deltage i aktiviteten og at være social.

FUNKTIONELT FORMÅL: KOMMER PÅ GRUND AF AKTIVITETEN

Ved en funktionel deltagelse har deltageren i højere grad fokus på selve aktiviteten frem for at indgå i social kontakt med de andre deltagere. Det viste sig at have en stor betydning for kontakten med de andre deltagere i vores cases. Det oplevede vi blandt andet til overskudscafé i Horsens, hvor deltagerne primært havde fokus på at købe billigt frugt og grønt og dermed ikke fokus på mødet med de andre deltagere.

SOCIALT FORMÅL: KOMMER FOR AT VÆRE SAMMEN MED ANDRE MENNESKER

Nogle deltager i aktiviteter med et primært socialt formål, såsom at møde nye mennesker eller at være sociale med dem, de kender i forvejen. En mor, der deltog i 'Natur og Ungdom' ved Myretuen ved Gl. Jenumsparken, fortalte, at hun ser en stor værdi i at komme ud og møde forskellige mennesker. For hende var det et aktivt valg at deltage på grund af det sociale, så hendes børn kan opleve mangfoldigheden i boligområdet.

KOMBINATION AF AT VILLE DELTAGE I EN AKTIVITET OG AT VÆRE SOCIAL

Andre deltagere oplever vekselvirkningen mellem det sociale møde og en aktivitet som positivt og afgørende for deres deltagelse. Til aktiviteten Parkrun i Randers fremgik det også, at der var folk, der

deltog i løbet, som i højere grad havde fokus på, at tilstedeværelsen af de andre deltagere var med til at motivere dem til at komme af sted om morgenen og til at øge deres egen præstation, frem for et fokus på den sociale kontakt med de andre deltagere.

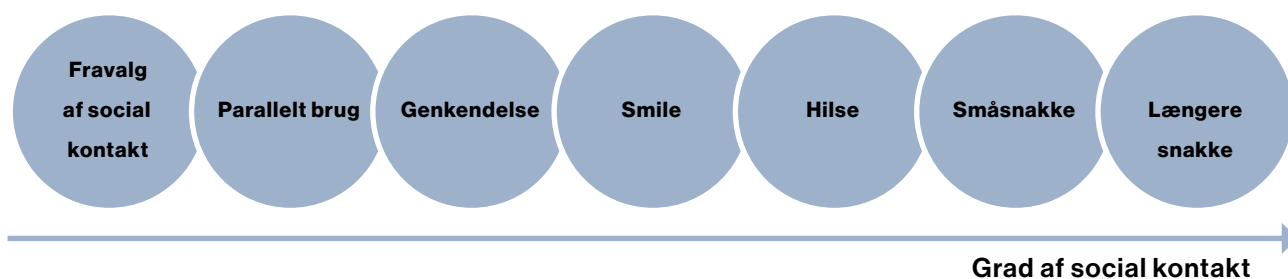
De tre forskellige formål for deltagelse illustrerer et spænd fra, at mennesker vælger at deltage med et funktionelt formål, fordi de har en personlig interesse i at deltage på grund af aktivitetens indhold, til, at mennesker vælger at deltage, fordi de aktivt opsøger social kontakt med andre mennesker. Når man som helhedsplan planlægger aktiviteter med det formål at skabe sociale møder mellem beboere og folk udefra, så skal den enkelte aktivitet derfor

kunne rumme, at deltagerne potentielt har forskellige formål med deres deltagelse til den samme aktivitet, og at der derfor er forskel på, hvor motiverede deltagerne er for at indgå i social kontakt.

HVORDAN MØDES FOLK?

I vores cases skaber de fysiske rammer og aktiviteterne muligheder for, at beboerne fra de udsatte boligområder og eksterne brugere, der ikke bor i boligområderne, kan mødes. Vi har fundet forskellige typer sociale møder i vores cases, der varierer i graden af social kontakt, hvilket er illustreret i den følgende figur:

Figur 1. Variationer af sociale møder

Figur 1 viser de forskellige typer social kontakt, vi har fundet i de tre cases, når beboere og eksterne brugere opholder sig i de samme fysiske rammer og deltager i den samme aktivitet. Deres møder varierer fra et bevidst fravalg af social kontakt til at indgå i længere snakke. Ved alle de udvalgte aktiviteter er der forskellige typer sociale møder til stede, da alle deltagerne ikke har den samme grad af social kontakt. I de fleste tilfælde observerer vi én grad af social kontakt mellem konkrete beboere og eksterne brugere, men i nogle tilfælde kan vi også konstatere, at den sociale kontakt udvikler sig under deres deltagelse i en aktivitet, så de således starter med at indgå i en aktivitet, hvor det sociale møde er nonverbalt, hvorefter de senere i løbet af aktiviteten selv tager initiativ til at småsnakke eller have længere snakke. Figuren illustrerer således forskellige typer social kontakt, som er opnået i de tre udvalgte cases, men det skal understreges, at der kan komme et positivt udbytte ud af alle de nævnte typer social kontakt. Det kigger vi på i det følgende.

SOCIALE MØDER KAN SKABE SAMMENHÆNGSKRAFT

De typer sociale møder, der indebærer et bevidst fravalg af social kontakt eller blot et parallelt brug, kan stadig have en positiv betydning for lokalområdet. Den amerikanske sociolog Richard Sennett fremhæver netop potentialerne for sammenhængskraft

i samfundet ved, at mennesker med forskellige baggrunde omgås i de samme fysiske rum – også selvom de blot opholder sig i de samme fysiske rum – da det kan give en større forståelse af andre befolkningsgrupper i samfundet, end hvis man kun opholder sig i områder med mennesker, man identificerer sig med (Sennett, 1996).

SOCIALE MØDER KAN SKABE NETVÆRK I LOKALSAMFUND

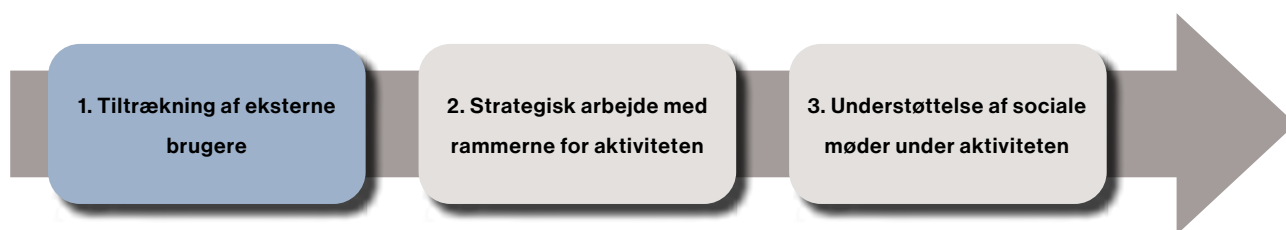
Ved de typer social kontakt, der spænder fra genkendelse af andre mennesker til længere snakke, er der samtidig mulighed for, at disse sociale relationer kan være brobyggende på tværs af de forskellige brugergrupper (Granovetter, 1973). Beboere i udsatte boligområder kan eksempelvis drage gavn af netværk og informationer fra eksterne brugere, som de ikke har adgang til i deres egne netværk.

Det kan derfor være fordelagtigt at motivere samtlige af de nævnte typer sociale møder mellem beboere og eksterne brugere, og det vil variere fra aktivitet til aktivitet, hvilke typer sociale møder der vil være relevante og mulige. Det vil både afhænge af de fysiske rammer, aktivitetens indhold, deltagerens motivation for at være sociale samt graden af facilitering. Ved at arbejde strategisk med faciliteringen af aktiviteter kan det dog muliggøre, at graden af social kontakt øges mellem deltagerne.

HELHEDSPLANERNES STRATEGISKE ARBEJDE MED AT SKABE SOCIALE MØDER

Når der i helhedsplaner er en strategisk målsætning om at skabe sociale møder mellem beboere i udsatte boligområder og eksterne brugere, så er der tre overordnede faser, der er vigtige for at muliggøre og understøtte de sociale møder. Det er selve tiltrækningen af eksterne brugere til boligområdet, det strategiske arbejde med rammerne for aktiviteten og understøttelsen af de sociale møder under aktiviteten.

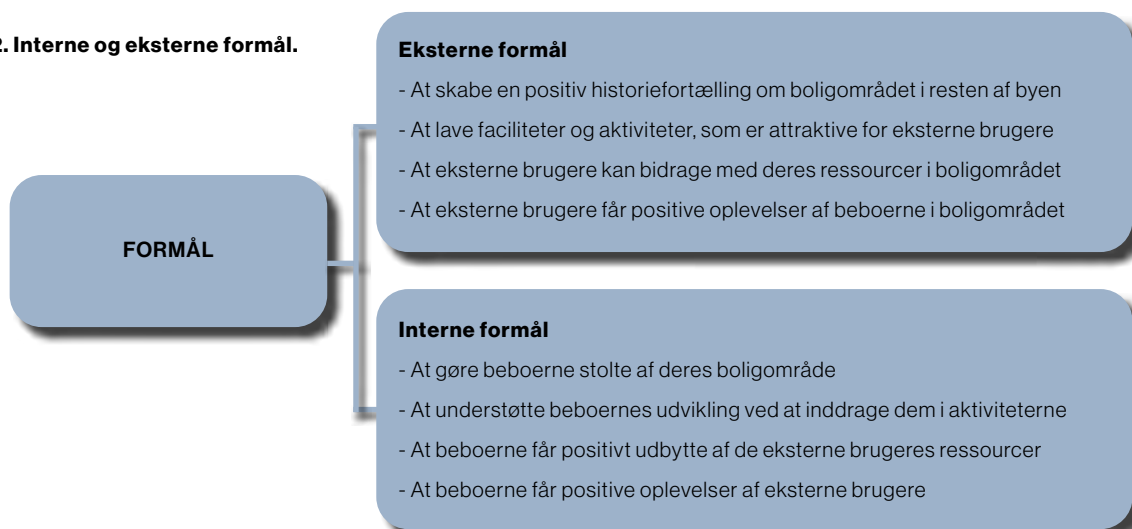
TILTRÆKNING AF EKSTERNE BRUGERE

At skabe møder mellem beboere i udsatte boligområder og eksterne brugere er ikke en typisk boligsocial opgave, da det indebærer at medtænke de tilgange og behov, som andre målgrupper kan have, hvis det skal være relevant for eksterne brugere at tilvælge aktiviteter i udsatte boligområder.

INTERNE OG EKSTERNE FORMÅL

Helhedsplaner kan have flere formål med at motivere sociale møder mellem beboere og eksterne brugere. Et fællestræk for vores tre cases er, at de alle har henholdsvis interne og eksterne formål, når de tilrettelægger aktiviteter, der er målrettet både beboere og eksterne brugere. Det fremgår i figur 2 nedenfor.

Figur 2. Interne og eksterne formål.

HVAD SKAL DER TIL FOR AT TILTRÆKKE EKSTERNE BRUGERE?

Erfaringer fra boligsociale indsatser viser, at det er svært at tiltrække ressourcestærke borgere, som ikke bor i boligområdet, til aktiviteter og arrangementer i udsatte boligområde (Bech-Danielsen & Stender, 2017). Det kan på den ene side skyldes, at aktiviteterne bliver associeret med den boligsociale helhedsplan og dermed opfattes som primært målrettet socialt udsatte. På den anden side kan det skyldes, at de boligsociale indsatser ofte ikke har budget og rammer til at lave aktiviteter, som er relevante for folk, der ikke bor i boligområdet. Det kan også skyldes, at de boligsociale medarbejdere ofte har en socialfaglig profil og derfor ikke nødvendigvis har en faglighed – eller et fokus – der gør, at de kan nå ud til andre målgrupper end beboerne.

Hvis man vil lave aktiviteter i de udsatte boligområder, som er relevante for eksterne brugere, skal aktiviteterne derfor ofte have en anden karakter end de typiske boligsociale indsatser. Der skal også arbejdes målrettet med, at alle strategiske beslutninger har en betydning for, hvem der har mulighed for at deltage, og derved også hvilke typer sociale møder der kan skabes mellem deltagerne til aktiviteter. Samtidig vil helhedsplanernes arbejde med at tiltrække eksterne brugere og at facilitere sociale møder mellem dem og beboerne ofte kræve en mere strategisk og styret tilgang end det arbejde, hvor helhedsplanerne samarbejder med beboere om projekter – herunder projekter, som beboerne selv initierer. I figur 3 har vi fremhævet fem centrale aspekter i arbejdet med at tiltrække eksterne brugere til sociale aktiviteter i udsatte boligområder.

Figur 3. Opmærksomhedspunkter ved tiltrækning af eksterne brugere til aktiviteter

Samarbejde med eksterne aktører	Budget	Attraktive fysiske rammer	Lige adgang for alle	Kommunikation til eksterne brugere
Boligsociale medarbejdere har ofte en socialfaglig profil. Samarbejde med eksterne aktører med en anden faglig baggrund kan derfor være med til at sikre, at faciliteten og indholdet af aktiviteten også er relevant for eksterne brugere.	Tiltrækning af eksterne brugere kan kræve et større budget end det, de boligsociale indsatser selv har. Det kan derfor være aktuelt at ansøge om ekstra midler hos fonde og puljer.	Attraktive fysiske faciliteter kan skabe en attraktionsværdi i udsatte områder for eksterne brugere.	Hvis man vil sikre deltagelse af både beboere og eksterne brugere må man sikre, at faciliteter og aktiviteter ikke virker ekskluderende på nogen brugere.	Rekrutteringen af eksterne brugere til aktiviteter i udsatte boligområder kan kræve brug af andre kommunikationskanaler end dem, der normalt anvendes til beboerne.
Eksempel	Eksempel	Eksempel	Eksempel	Eksempel
1. Initiativtageren bag Marienlyst Parkfest bor selv i kolonihaveområdet, og han er gået målrettet efter at skaffe musikalske navne af høj kvalitet, så det var attraktivt for eksterne brugere at deltage. 2. Samarbejdet mellem ham og helhedsplanen har muliggjort, at beboere også blev inddraget som frivillige, eksempelvis i forhold til at lave mad og sælge det til arrangementet.	Marienlyst Parkfest og Myretuen kan begge trække folk til fra hele byen. Det skyldes blandt andet, at man har haft mulighed for at lave et bynatrum og et musikalsk tilbud af en høj kvalitet. Dette har kun været muligt, fordi man har søgt eksterne fondsmidler.	Myretuen i Randers er et godt eksempel på, at man lykkes med at tiltrække folk fra hele byen til boligsociale arrangementer, fordi de finder sted inden for rammerne af et bynatrum med en særlig udformning og materialitet.	1. I Aktivitetshuset i Horsens har man besluttet, at foreningers aktiviteter ikke må have et etnisk eller religiøst indhold (i hverdagene), og at de skal være åbne for alle. 2. I Randers har man vedtaget, at Myretuen ikke kan reserveres, for på den måde ikke at ekskludere personer.	Til Parkrun ved Myretuen i Randers anvendes sociale medier til at gøre eksterne brugere opmærksomme på arrangementet.

Eksemplerne illustrerer, hvordan der arbejdes strategisk med at tiltrække folk udefra til sociale aktiviteter i de tre cases. Samtidig skal det understreges, at det er meget kontekstafhængigt, hvilke specifikke forhold der vil være af betydning for at kunne tiltrække folk udefra til aktiviteter i et udsat boligområde. Det afhænger af både de specifikke fysiske rammer, de konkrete sociale aktiviteter og brugergrupperne.

ADGANG FOR FORENINGER OG INSTITUTIONER

En måde at arbejde med at tiltrække folk fra resten af byen til boligområderne er ved at skabe gode rammer for, at foreninger, skoler og daginstitutioner fra resten af byen kan benytte faciliteterne. På denne måde får man trukket mange borgere ind i boligområdet, som ellers ikke ville have en anledning til at komme der, og man får dermed skabt en kontakthede mellem boligområdet og borgere fra resten af byen.

I Horsens har helhedsplanen i et samarbejde med afdelingsbestyrelsen valgt at åbne Sportshallen og Aktivitetshuset op, således at foreninger fra hele byen kan benytte den. De har for eksempel indgået en aftale med den lokale linedanceklub "Hygge Liners 8700" om, at de kan bruge hallen gratis to formiddage om ugen, hvor den alligevel stod tom. Det har betydet, at en flok på 65 seniorer med etnisk dansk oprindelse, som ellers ikke ville have haft nogen anledning til at besøge boligområdet, har deres faste gang i boligområdet og dermed både møder beboerne og får en førstehåndsoplevelse med boligområdet. Projektlederen fra Sundparken fortæller, at de ser en stor værdi i, at eksterne brugere kan få nye oplevelser i boligområdet, som de kan sprede i deres netværk og derigennem skabe en ny fortælling om boligområdet. At stille hallen til rådighed er således en del af boligorganisationens og helhedsplanens "brandingstrategi" for området.

Det er ikke kun i Horsens, at man er opmærksom på, at boligområdet kan rumme nogle faciliteter, som kan

være attraktive for borgere i resten af byen. I Randers bliver Myretuen også brugt flittigt af foreninger, institutioner og borgere fra resten af byen. Et godt eksempel er, at mange børnehaver i Randers har opdaget Myretuen som et udflugtsmål. Det har medført, at Myretuen efterfølgende er blevet et kendt udflugtsmål for mange børnefamilier i Randers Kommune, som måske ikke ville have kendt til muligheden, hvis ikke børnenes børnehaver havde været der. På den måde bidrager børneinstitutionernes brug af faciliteten også til, at den bliver sat på landkortet og tiltrækker borgere fra resten af byen.

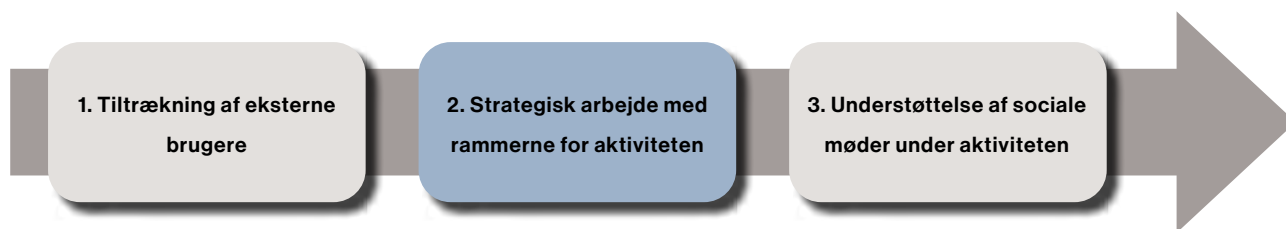
EKSTERNE BRUGERE SKAL TILTRÆKKES – MEN BEBOERNE SKAL OGSÅ PRIORITERES!

Når man etablerer fysiske rammer og sociale aktiviteter med det formål også at tiltrække eksterne brugere, er det væsentligt, hvis præmisser og behov der tages afsæt i. De boligsociale indsatser understreger, at et øget fokus på eksterne brugere ikke skal betyde, at man glemmer beboerne i selve boligområderne. Man skal derfor hele tiden være opmærksom på, om det aktuelle tilbud også er relevant for beboerne – særligt i de tilfælde, hvor aktiviteten eller faciliteten er finansieret af boligsociale midler.

Helhedsplanerne har en omfattende viden om beboernes ressourcer, deres adfærd og bevægelsesmønstre i boligområdet. Det er vigtig information i forhold til at sikre beboernes interesser, så det bliver aktiviteter, som beboerne også vil deltage i. I vores

cases ser vi gode eksempler på, at det er lykkedes at skabe nogle aktiviteter inden for rammerne af faciliteterne, som er relevante for både eksterne brugere og beboere fra boligområdet. Marienlyst Parkfest er et eksempel på et arrangement, der henvender sig til forskellige brugergrupper, idet både beboere fra Herredsvang, kolonihaveområdet og villaområdet deltager.

Der er også eksempler på, at aktiviteter kan være tilrettelagt så meget med fokus på de eksterne brugere, at de ikke er relevante for beboere fra boligområdet. Et eksempel er Park Run i Randers, som hver lørdag tiltrækker en del mennesker fra resten af byen til Myretuen. Arrangementet ligger dog kl. 9 lørdag morgen, og selve løbet indebærer at kunne løbe 5 km, og mange af de deltagende eksterne brugere har fokus på at løbe en god tid. Der er ikke mange, der deltager fra boligområdet, Gl. Jennumparken, og en årsag til dette kunne være, at det ikke er en aktivitet, der er arrangeret på beboernes præmisser. Beboerne har ikke nødvendigvis en interesse for at deltage i et sådant løb eller ressourcerne til at kunne overskue det. Dette er dog ikke i sig selv et problem, da indsatsen er arrangeret med støtte fra Naturstyrelsen og derfor med god grund også er målrettet mod beboere fra resten af Randers. Men det betyder, at det kan være svært at benytte netop denne aktivitet til at skabe møder mellem boligområdets beboere og folk fra resten af byen. Denne aktivitet er derfor et godt eksempel på, hvordan rammerne for en aktivitet har en konkret betydning for målgruppen og dermed potentielle sociale møder. Det kigger vi mere på nedenfor.

STRATEGISK ARBEJDE MED RAMMERNE FOR AKTIVITETEN

I helhedsplanernes arbejde med at motivere sociale møder mellem beboere og eksterne brugere er det vigtigt at arbejde meget bevidst med rammerne for aktiviteten. Alle de valg, der træffes omkring organiseringen af aktiviteter, har en betydning for, hvem der kan deltage, og dermed muligheden for at fremme sociale møder mellem de ønskede brugergrupper.

DET SKAL VÆRE NEMT FOR ALLE AT ANVENDE FACILITETEN

Når der skal skabes faciliteter, der er attraktive for mennesker med forskellige baggrunde, og dermed også mennesker med potentielt forskellige udfordringer og ressourcer, er det vigtigt at sikre en generel oplevelse af, at stedet er tilgængeligt. En væsentlig beslutning for helhedsplaner, der ønsker at skabe sociale møder mellem beboere og folk udefra, er derfor, hvorvidt det skal være muligt at booke den fysiske facilitet til egne aktiviteter. Her viser vores cases forskellige tilgange til dette. Marienlyst Parkfest foregår midt i en park, og alle aktiviteter er derfor åbne for alle, der vil deltage. I Myretuen, Gl. Jenumparken, har man taget en strategisk beslutning om, at det ikke er muligt at booke Myretuen til aktiviteter, da den skal være tilgængelig for alle. Man er velkommen til at bruge rummet 24/7, men det kan ikke bookes, da man ikke ønsker at udelukke nogen mennesker, som eventuelt ikke har overskuddet til at booke stedet. Det gør, at alle i princippet har lige mulighed for at anvende Myretuen, og samtidig kan det bevirke, at folk møder andre mennesker, når de anvender Myretuen, da de ikke ved, om det er ledigt, eller om andre anvender det samtidig med dem selv. I Aktivitetshuset, Sundparken, er det derimod muligt at booke lokaler til egne aktiviteter, men der

er etableret nogle klare retningslinjer for indholdet af aktiviteten for derved at undgå, at den er ekskluderende over for andre. Ovenstående er derfor forskellige eksempler på, hvordan der kan arbejdes for at sikre oplevelsen af, at det fysiske sted er tilgængeligt både for beboere og eksterne brugere. I det følgende vil vi belyse, hvordan multifunktionalitet kan være med til at tiltrække flere brugere.

FLERE FUNKTIONER GØR AKTIVITETEN ATTRAKTIV FOR FLERE BRUGERE

Hvis der arbejdes strategisk for at skabe forskellige typer aktiviteter, der adskiller sig fra hinanden i både indhold og dermed også målgrupper, er det ligeledes noget, der kan motivere, at mennesker med forskellige baggrunde kan mødes. Ifølge den amerikanske byteoretiker Jane Jacobs (1961) er multifunktionalitet netop noget, der kan styrke den sociale diversitet i et område, da forskellige funktioner i et byområde kan sikre, at forskellige brugergrupper har en primær årsag til at færdes i et område. Et eksempel på dette fra denne undersøgelse er aktiviteten 'Overskuds-café' i Sundparken, Horsens. Det var som tidligere nævnt en aktivitet, hvor deltagerne primært havde et funktionelt formål med deres deltagelse, hvorfor deltagerne ikke umiddelbart virkede motiverede for at indgå i social kontakt med de andre deltagere. Aktiviteten er dog et rigtig godt eksempel på, hvordan en aktivitet kan samle meget forskellige deltagere, da det både er en aktivitet, der gør det muligt at spare penge ved at købe billigt grønt og frugt, og en aktivitet, der sætter fokus på bæredygtighed ved at undgå madspild. Det er derfor også en aktivitet, der kan samle forskellige brugergrupper, da der er tænkt forskellige funktioner ind i den samme aktivitet.

Omvendt illustrerer Marienlyst Parkfest, hvordan der kan arbejdes med multifunktionalitet, ved at der foregår forskellige aktiviteter samtidig. Dermed kan

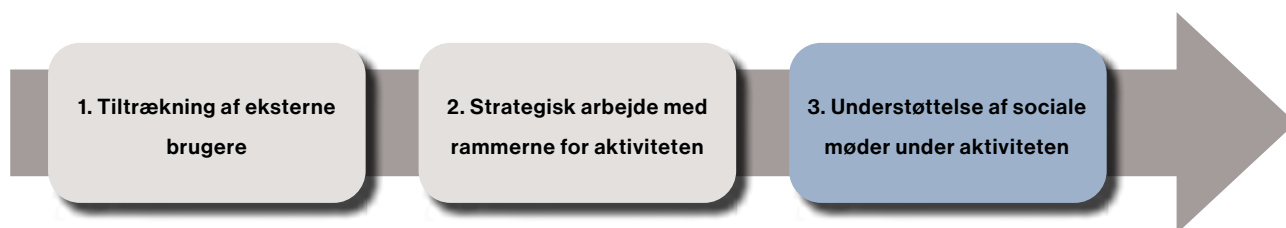
eksempelvis folk, der er kommet udefra for at lytte til musik, børnefamilier, der gerne vil lave snobrød, folk, der gerne vil høre en lydinstallation, og folk, der gerne vil snakke med nogle, de allerede kender, eller møde nye mennesker, alle have et formål med at deltage i parkfesten. Multifunktionalitet kan derfor være med til at muliggøre social diversitet blandt deltagerne, både ved at der er flere funktioner i den samme aktivitet og ved at have flere aktiviteter sideløbende.

AKTIVITETERS FREKVENNS OG VARIGHED PÅVIRKER DE SOCIALE MØDER

Vores undersøgelse har vist en stor variation i forhold til både frekvensen og varigheden af de aktiviteter, som helhedsplanerne gennemfører, hvor der er en målsætning om at samle både beboere og eksterne brugere. Det spænder fra enkeltstående eller årlige aktiviteter, hvor deltagerne ikke har kendskab til hinanden forinden, og til ugentlige aktiviteter, hvor mange af de samme mennesker deltager og derfor genkender hinanden. Samtidig varer nogle

aktiviteter en halv time, hvor andre varer en hel dag eller forløber over flere dage.

De rammer, der fastsættes for aktiviteten i forhold til, både hvor ofte og hvor længe aktiviteterne foregår, har indflydelse på relationerne mellem deltagerne til aktiviteten. Som helhedsplan kan man derfor arbejde strategisk med at skabe gode rammer for sociale møder mellem beboere og eksterne brugere i selve planlægningen af aktiviteten. Til 'En nat i skoven' ved Myretuen i Randers strakte aktiviteten sig eksempelvis fra tidlig aften til den efterfølgende morgen, og det var tydeligt, at længden af aktiviteten muliggjorde, at deltagerne langsomt kunne lære hinanden at kende, og at de kunne indgå i sociale møder ad flere omgange under aktiviteten. Omvendt så vi, hvordan faste aktiviteter som fælles-frokost (Horsens) og Parkrun (Randers) kunne bevirke, at deltagerne oplevede det som en fast social begivenhed, de kunne indgå i, hvorfor de også havde et kendskab til flere af de andre deltagere.

UNDERSTØTTELSE AF DE SOCIALE MØDER UNDER AKTIVITETEN

I det foregående har vi behandlet, hvordan der kan arbejdes strategisk i helhedsplanerne med først at tiltrække eksterne brugere til aktiviteter i boligområderne, og hvordan selve rammerne for aktiviteterne har en betydning for de relationer, der kan skabes. I det følgende vil vi belyse, hvordan det boligsociale arbejde kan være med til at understøtte de sociale møder, når først folk er samlet.

FACILITERING AF AKTIVITETER

Når man som helhedsplan gennemfører aktiviteter, der skal skabe sociale møder mellem beboere og eksterne brugere, så har man en dobbeltfunktion, da man både er ansvarlig for selve indholdet af aktiviteten og samtidig skal få skabt nogle sociale møder under aktiviteten. Det er vigtigt, at man er bevidst om den dobbeltfunktion (Hersted, Laustsen & Høier (red.), 2011). Det er samtidig vigtigt, at man arbejder ud fra den præmis, at deltagerne kommer med forskellige baggrunde og potentielle forestillinger om hinanden. Da det både er beboere og eksterne brugere, vil der ofte være deltagere med forskellige baggrunde, hvilket man som ansvarlig for aktiviteten skal kunne håndtere.

Kontakt mellem forskellige sociale grupper kan reducere fordomme, fordi nye oplevelser af andre sociale eller kulturelle grupper erstatter de fordomme, der før dominerede forestillingen om den anden gruppe (se Chaskin & Joseph, 2015; Schönwälder et al., 2016; Sturgis et al., 2013; Wessel, 2009). Denne hypotese blev først formuleret af den amerikanske sociolog Gordon Allport i 1954 i hans kontaktteori. Allports hypotese bygger på, at der er visse faktorer, der skal være til stede, for at der kan komme et positivt

udfald af kontakt mellem mennesker med forskellige sociale og kulturelle baggrunde. Hvis ikke disse forhold er til stede, kan det netop føre til konflikt. Det er altså ikke sådan, at ethvert socialt møde på tværs af sociale grupper til hver en tid vil reducere fordomme. En vigtig forudsætning er, at de sociale grupper skal have lige status. Den ene gruppe må ikke være den anden overlegen. Det er desuden positivt, hvis grupperne er sammen om en fælles sag, og hvis kontakten er understøttet af sociale institutioner (Allport, 1954). Allports teori understreger betydningen af det boligsociale arbejde med at skabe sociale møder mellem beboere og eksterne brugere, da det netop er gennem faciliteringen af aktiviteter, at det boligsociale arbejde kan understøtte, at deltagerne er sammen om en fælles sag, og at deltagerne i udgangspunktet har lige status under aktiviteten.

Ved facilitering af aktiviteter, med det formål at skabe sociale møder, kan man overordnet skelne mellem, at 1) de sociale møder faciliteres gennem indholdet af aktiviteten, og 2) der sættes en ramme for en social aktivitet, hvor det er mere op til deltagerne selv at indgå i social kontakt med de andre deltagere. Det belyser vi nedenfor.

DE SOCIALE MØDER INDGÅR I AKTIVITETEN

I Myretuen, Randers, indgår de sociale møder i selve aktiviteten gennem en aktiv facilitering. Til aktiviteten 'En nat i skoven', hvor både beboere og eksterne brugere skulle overnatte ude i naturen, var det tydeligt, hvor stor en betydning faciliteringen af aktiviteten kan have for etableringen af sociale møder mellem deltagerne. Naturlegepatruljen, som er tre unge fra Gl. Jennumparken, stod gennem deres lommepegejob for at facilitere forskellige lege for de deltagende børn. Før de mødte op, sad både børn og voksne opdelt, og stemningen bar præg af, at de voksne ikke helt vidste, hvad der skulle ske, eller hvad

de kunne forvente. Da de tre unge fra Naturlegepatruljen ankom i ens grønne T-shirts, råbte en af drengene fra Naturlegepatruljen: "Alle sammen, kom her over". Så bevægede alle deltagerne sig over til dem, og i løbet af de næste to timer faciliterede de navneleg, fangeleg, labyrintleg og støvlekast. Legene var med til at sikre, at de forskellige børn, der deltog, kom i kontakt med hinanden, hvor de blandt andet lærte hinandens navne, ved at de skulle kaste støvler til hinanden, uden at de kendte hinanden inden. Da Naturlegepatruljens aktiviteter var færdige, observerede vi, at nogle af børnene efterfølgende selv tog kontakt til andre for at lege og derved indgå i en social kontakt med længere snakke.

Gennem faciliteringen af en aktivitet kan der arbejdes meget bevidst med at etablere social kontakt mellem deltagerne gennem selve indholdet af aktiviteten. Det er også et godt eksempel på, hvordan graden af social kontakt mellem deltagerne kan øges gennem faciliteringen, jævnfør figur 1 omkring typer af social kontakt. Gennem faciliteringen udviklede den sociale kontakt mellem deltagerne sig således fra at være et parallelt brug, til at de småsnakkede eller ved leg indgik i længere snakke.

DER SÆTTES RAMMER FOR SOCIALE MØDER

Vores undersøgelse viser ligeledes eksempler på, hvordan der gennemføres aktiviteter, hvor der sættes en ramme for en social aktivitet, men hvor selve graden af social kontakt er mere op til deltagerne selv. Et eksempel på dette er 'Fælles-frokost' i Sundparken, Horsens, hvor der hver onsdag er frokost for 20 kroner for dem, der vil deltage. Her har man skabt en ramme for socialt samvær ved at lave mad, og hvor der er borde og stole til cirka 30 mennesker. Den ansvarlige for aktiviteten startede med at byde velkommen og præsentere menuen, og så spiste hun selv med, og det gjorde flere af de andre fra helhedsplanen også, hvor de løbende snakkede med dem, der deltog i frokosten. Graden af den sociale kontakt mellem deltagerne var dog mere op til dem selv, hvorfor der også var forskel på, hvilken type social kontakt folk indgik i. Nogle snakkede kun med dem, de kendte i forvejen, andre snakkede med nye mennesker. Nogle snakkede kun lidt, andre

snakkede meget. Nogle blev længe, hvor andre gik hurtigt. Når de sociale møder ikke faciliteres, kan det derfor påvirke en større variation inden for den sociale kontakt mellem deltagerne.

FLEKSIBILITET I GRADEN AF SOCIAL KONTAKT

I casene fremhæves fleksibiliteten af den sociale deltagelse ved aktiviteterne som noget positivt, når deltagerne selv har mulighed for at tilvælge det sociale i forbindelse med aktiviteten i den grad, de ønsker. Det blev blandt andet tydeligt, at det er positivt, når selve aktiviteterne er i stand til at rumme forskellige typer af relationer, som ovenfor nævnt med 'Fælles-frokost', og at der i forbindelse med aktiviteterne også er mulighed for at være lidt social henholdsvis før og efter aktiviteten.

Muligheden for at være social både før og efter en aktivitet så vi for eksempel var gældende både til yoga i Aktivitetshuset/Sportshallen i Sundparken og til Parkrun i Randers ved Gl. Jennumparken. Til begge aktiviteter var selve aktiviteten meget fokuseret på den enkelte deltager, da der var fokus på egen yoga eller eget løb. Det sociale opstod så i højere grad før eller efter aktiviteten. Til yoga kunne deltagerne sætte sig i hallen på yogamåtterne og vente i stilhed, til yogainstruktøren gik i gang, eller småsnakke med de andre i ventetiden. Efterfølgende kunne man vælge at blive og snakke med de andre i omklædningsrummet eller deltage, når der bliver arrangeret kaffe efter yoga, hvilket der har været en stor interesse for.

Når der tilrettelægges boligsociale aktiviteter for at skabe sociale møder mellem beboere og eksterne brugere, er det derfor væsentligt både at medtænke muligheden for sociale møder under selve den planlagte aktivitet samt henholdsvis før og efter. Mange af vores informanter betoner netop muligheden for den lidt mere uformelle sociale kontakt før og efter en aktivitet som vigtig for deres deltagelse i aktiviteterne. Der er derfor et stort potentiale for at skabe forskellige typer sociale møder i relation til en aktivitet. De ansvarlige for en aktivitet kan samtidig have stor betydning for, hvorvidt folk vælger at deltage og

dermed også de potentielle sociale møder mellem deltagerne. Det belyser vi i det følgende afsnit.

AT VÆRE DET GENKENDELIGE ANSIGT UNDER AKTIVITETER

Flere af deltagerne på tværs af casene fortæller også, hvordan enkelte personer, de kendte i forvejen, er afgørende for deres deltagelse. Blandt andet havde arrangøren for Marienlyst Parkfestival stor betydning for, at mange fra hans børns folkeskole deltog, samt at folk fra kolonihaveområdet, der kendte ham, deltog i festivalen. En somalisk kvinde, der stod for at lave og sælge samosaer til Marienlyst Parkfest, havde også stor betydning for, at flere andre kvinder med somalisk baggrund fra boligområdet kom og hjalp hende og deltog i festivalen.

I Randers var den boligsociale naturvejleder ligeledes afgørende for, at mange af beboerne fra Gl. Jennumparken deltog. Samtidig var hun også meget opsøgende over for forbipasserende under aktiviteterne, blandt andet til 'En nat i skoven', hvor hun fik en forbipasserende til at deltage i nogle af aktiviteterne med sin søn.

De ansvarlige og velkendte ansigter har således en positiv betydning for, at der kommer deltagere både fra de udsatte boligområder og eksterne brugere. På grund af deres rolle ved aktiviteten indgik de ansvarlige for aktiviteterne ofte i en social relation, der var præget af småsnakke og længere snakke med de andre deltagere.

BETYDNINGEN AF DET FYSISKE MILJØ FOR SOCIALE MØDER

Det fysiske rum har en væsentlig betydning for, hvorvidt sociale møder kan motiveres og understøttes mellem beboere og eksterne brugere. Det gælder både placeringen af faciliteterne, faciliteternes attraktionsværdi, adgangen til faciliteterne og oplevelsen af tilknytning til faciliteterne og lokalområderne.

I en dansk sammenhæng har arkitekten Jan Gehl siden 1960'erne sat fokus på, hvordan der generelt kan skabes socialt liv mellem fysiske bygninger. Han har herunder fremhævet særlige forhold ved fysiske rum i forhold til at fremme sociale møder, herunder skala, afstande og formgivning (Gehl, 1971). Betydningen af de konkrete karakteristika ved de fysiske rammer fylder mere inden for både dansk og international byforskning, hvor der netop sættes et øget fokus på, hvordan et konkret fysisk rum kan muliggøre social interaktion, og hvordan der kan være forskellige oplevelser af det fysiske rum blandt forskellige brugergrupper (se Clementsen, 2018; Davis, 2014; Sampson, 2013; Seamon, 2000). Samtidig er der kommet et øget fokus på koblingen mellem fysiske og sociale indsatser i udsatte boligområder, og hvordan der kan arbejdes med arkitekturen og det byggede miljø i forhold til socialt udsatte og velfærdsbyggeri (AlmenNet, 2016; Bjørn, 2014; Bech-Danielsen & Christensen, 2017; Den A.P. Møllerske Støttefond og Realdania, 2017; Frederiksen et al., 2017; Siren, Grønfeldt, Andreasen & Bukhave, 2019). I vores undersøgelse har særligt tre forhold ved de fysiske rum vist sig at være af stor betydning for, om folk vælger at deltage, og hvordan de oplever de fysiske rammer; henholdsvis placeringen, tilknytning til lokalområdet og oplevelsen af adgang til stedet.

DEN FYSISKE FACILITET SOM ATTRAKTION ELLER DEL AF HVERDAGSRUTEN

Hvor den fysiske facilitet til aktiviteten er placeret, har en væsentlig betydning for, hvilke brugere der kan tiltrækkes til aktiviteten, og karakteren af de sociale møder. Stender & Bech-Danielsen (2019) har blandt andet skelnet mellem to forskellige strategier for at forbinde udsatte boligområder med resten af byen, henholdsvis en hverdagsrute-strategi, hvor der etableres hverdagsfunktioner i relation til et udsat boligområde for at sikre et flow af mennesker udefra, og en attraktionsstrategi, hvor en konkret facilitet skal udgøre en attraktion, som kan sikre, at folk udefra vælger at anvende faciliteten.

I alle de tre analyserede cases er faciliteten placeret udenfor eller i kanten af det udsatte boligområde, og alle tre cases har karakter af at være beliggende på hverdagsruter for folk i lokalområdet. Ved Myretuen går de lokale ture eller løber i det grønne område Nordre Fælled, hvorfor de naturligt kommer forbi Myretuen; Marienlyst Parkfest ligger i parken, hvorfor der er mennesker, som spontant kommer forbi parkfesten og hører musik eller deltager i de andre aktiviteter på deres vej til/fra deres bolig, og i Sundparken ligger Aktivitetshuset placeret op mod et villakvarter,

andre almene boligområder, tæt på uddannelsesinstitutioner, indkøb og transport.

Hvor alle cases således kan beskrives som beliggende på lokales hverdagsruter, er det primært Marienlyst Parkfest og Myretuen, der også kan ses som en attraktion, som kan trække folk til udefra. Marienlyst Parkfest kan beskrives som en attraktion, da det er en begivenhed, der foregår en gang årligt, og da parken ændrer karakter rent fysisk ved opstilling af et stort telt, pavilloner og andre faciliteter. Myretuen er omvendt blevet fremhævet som et særegent fysisk rum i naturen på grund af både dens formgivning og materialer. Aktivitetshuset i Sundparken udgør ikke i sig selv umiddelbart nogen attraktion for eksterne brugere. De eksterne brugere, vi har talt med i Sundparken, kommer primært på grund af indholdet af aktiviteten, eksempelvis ved deltagelse på yogaholdet. I helhedsplaners arbejde med at tiltrække eksterne brugere er det derfor relevant at arbejde strategisk med, hvorvidt den fysiske facilitet kan formå at tiltrække eksterne brugere som attraktion, eller om faciliteten i højere grad indgår på en hverdagsrute for lokale borgere. Det kan der således arbejdes aktivt med i selve rammesætningen og kommunikationen om faciliteten og aktiviteterne.

Alle tre steder er det lykkedes at skabe aktiviteter, som både henvender sig til beboere i boligområderne og eksterne brugere. I arbejdet med at skabe sociale møder er det dog også vigtigt, hvorvidt det fysiske sted har en neutral karakter, hvor alle i udgangspunktet har en lige adgang til stedet. Det kigger vi på nedenfor.

TREDJE STEDER: STEDER HVOR ALLE I UDGANGSPUNKTET HAR LIGE ADGANG

De steder, der hverken udgør vores hjem eller arbejdsplads, men som er steder, vi færdes, hvor alle i udgangspunktet har lige adgang, betegnes

inden for byforskning som Third Places (Oldenburg, 1989). På tredje steder er man hverken gæst eller på hjemmebane, men indgår på samme præmisser som de andre, der anvender stedet. Eksempler på disse kan være caféer, parker, offentlige legepladser eller et bytorv.

I både Aarhus og Randers er faciliteterne ikke placeret i selve boligområdet og kan derfor godt betragtes som tredje steder, da alle brugere i udgangspunktet har en lige relation til stederne. Marienlyst Parkfestival er placeret midt imellem Herredsvang, et kolonihaveområde og et villaområde, og beboere fra alle tre steder omtaler netop placeringen af musikfestivalen som afgørende for, at det kan være et neutralt sted, hvor folk kan mødes. Ved Myretuen i Randers har de også bevidst placeret Myretuen uden for Gl. Jennumparken, og de har taget et aktivt valg om at skabe en identitet for den fysiske facilitet, som ikke sammenstilles med Gl. Jennumparken. Det strategiske arbejde med at gøre eksterne brugere bevidste om, at de opholder sig i nærheden af Gl. Jennumparken og med beboere fra Gl. Jennumparken, er derfor ikke førsteprioritet. Der arbejdes derimod i faser, hvor man i første omgang tilstræber overhovedet at få eksterne brugere til Myretuen, dernæst kan man senere arbejde mere aktivt med deres oplevelse af Gl. Jennumparken. Aktivitetshuset i Sundparken ligger derimod mere i relation til boligområdet og kan ikke betegnes som et tredje sted i samme omfang som Marienlyst Parkfest og Myretuen, da der er tale om en bygning, hvor der er folk, der indgår som frivillige, og hvor de også deltager fast til aktiviteter. Der er derfor ikke tale om et neutralt mødested i samme grad, da der er nogle, der har en tættere relation til huset end andre. Hvorvidt de fysiske rammer kan opleves som et neutralt sted for både beboere og folk udefra, er derfor ligeledes noget, der kan arbejdes med for at sikre positive rammer for de sociale møder. Det er særlig vigtigt, da beboere og eksterne brugere potentielt kan have meget forskellige oplevelser af og stedstilknytning til boligområdet. Det kigger vi på nedenfor.

STEDSTILKNYTNING OG OPLEVELSEN AF LOKALOMRÅDET

Der er inden for byforskning kommet et øget fokus på, hvordan forskellige mennesker kan opleve de samme fysiske rammer forskelligt (se Clementsen, 2018; Frers, 2007; Manzo, 2003; Scott, 2017). Steder, hvor nogle mennesker ikke finder det behageligt at være, kan andre føle sig godt tilpas, og oplevelsen af ikke at identificere sig med et sted kan være lige så stærk som oplevelsen af identifikation (Hummon, 1992). Om mennesker identificerer sig med et sted, har en stor betydning for, hvorvidt der opleves en tilknytning til et sted. Det vil sige, at før deltagerne møder op til en given aktivitet i et boligområde, så har de alle hver især deres grad af tilknytning til området.

I de forskellige cases fremgår forskellige oplevelser af de fysiske faciliteter, og om hvorvidt deltagerne har en tilknytning til det udsatte boligområde. I Randers oplever eksterne brugere, at Myretuen er en del af det grønne område, det ligger op ad, Nordre Fælled. Det er i kontrast til beboerne i Gl. Jennumparken, der i højere grad anser det som en del af deres boligområde. Før deltagerne møder op til en aktivitet, har de således forskellige forestillinger om et lokalområde, og samtidig er der nogle, der har et større kendskab til lokalområdet og faciliteten end andre, hvilket kan præge det sociale møde mellem deltagerne.

En vigtig overvejelse i arbejdet med at skabe sociale møder mellem beboere i udsatte boligområder og eksterne brugere er derfor også, hvor meget faciliteterne og aktiviteterne skal sammenkobles med de udsatte boligområder. I hvor høj grad skal der gøres opmærksom på, at aktiviteterne foregår tæt på et udsat boligområde, og at der derfor også er beboere derfra, der deltager? Særligt ved Myretuen, Randers, er der taget en strategisk beslutning om ikke at italesætte faciliteten og aktiviteterne som noget, der er relateret til det udsatte boligområde. Vi erfarede ved deltagelse i nogle af aktiviteterne, at nogle eksterne brugere derfor slet ikke vidste, at de var i nærheden af et udsat boligområde. Spørgsmålet er, hvorvidt det

er problematisk? Det bliver ved de givne aktiviteter opfattet som positivt for området af den boligsociale helhedsplan, at det er i stand til at tiltrække folk fra andre dele af byen, og positivt, at det er muligt at skabe en fælles platform, hvor beboere og folk fra andre dele af byen så kan deltage sammen.

Det kan dog samtidig problematiseres, hvilken effekt der kommer ud af det i forhold til oplevelsen af Gl. Jennumparken, hvis de eksterne brugere ikke er klar over, at de er i nærheden af et udsat boligområde, og at de derfor heller ikke er klar over, at det blandt andet er beboere fra det område, som de deltager i en aktivitet med. Så ændrer deres deltagelse i aktiviteten potentielt således hverken ved deres oplevelse af området eller beboerne. Som nævnt arbejdes der i denne helhedsplan med først at tiltrække folk udefra, hvorefter der efterfølgende vil blive sat fokus på at sikre en synlighed omkring Gl. Jennumparken blandt folk udefra til aktiviteterne, men det vil således først være længere ude i fremtiden.

HVAD KAN FOLK MØDES OMKRING?

Aktiviteter kan samle mennesker med meget forskellige sociale og kulturelle baggrunde og sætte fokus på deres lighedspunkter. Samtidig vil der altid være sociale dynamikker, som præger mødet mellem mennesker, som det også er vigtigt at forholde sig til som helhedsplan, når man ønsker at motivere sociale møder mellem beboere og eksterne brugere.

OPLEVELSEN AF DE ANDRE DELTAGERE TIL EN AKTIVITET

Inden for bysociologien er der en lang tradition for at undersøge, hvordan mennesker reagerer på hinandens tilstedeværelse, når de færdes i offentlige fysiske rum. Mange teoretikere beskriver således, hvordan vi aflæser de mennesker, vi møder, og hvordan vi også forholder os til dem som typer, hvor vi derved fokuserer særligt på bestemte karakteristika ved andre mennesker i det sociale møde (se Bauman, 1995; Berger & Luckmann, 1991; Goffman, 1971; Maffesoli, 1996; Sennett, 1977). Når vi møder et fremmed menneske, foretager vi en hurtig vurdering af personen på baggrund af forhold som udseende, køn, alder, etnicitet, tøjstil m.v. Dette er en måde for mennesket at begå sig i de komplekse sociale sammenhænge, som offentlige rum er, og en måde at få orden og system på alle de indtryk, vi møder (Berger & Luckmann, 1991). Når mennesker mødes til en given aktivitet, vil de således ofte have forestillinger om hinanden, som er med til at præge det sociale møde.

I de analyserede cases er der stor forskel på, hvilke forskelle deltagerne bemærker mellem dem selv og de andre deltagere, og det varierer også, i hvor høj grad forskellene tillægges betydning. Til Marienlyst Parkfest er der i selve arrangementet et stort fokus på, at aktiviteten skal samle forskellige kulturer, og

deltagerne har også et stort fokus på etnicitet i oplevelsen af de andre deltagere. Mange af de folk, der bor i kolonihaveområdet og villakvarteret, er især opmærksomme på de somaliske kvinder, der sælger samosaer, og at de også oplever forskellige kulturer gennem de kunstnere, der spiller musik til festivalen. Hvor folk bor, anvendes også som en markør hos deltagerne ved Marienlyst Parkfest, når de beskriver de andre deltagere. Beboerne fra Herredsvang betragter ofte deltagerne fra villakvarteret som rige, mens de fra kolonihaveområdet og villakvarteret ofte forbinder Herredsvang med folk med en anden etnisk baggrund end dansk. Hvor der er en stor bevidsthed ved Marienlyst Parkfest om etnicitet og forskellen på det almene boligområde, kolonihaveområdet og villaområdet, så fylder det mindre i både Randers og Horsens.

"Folk kommer jo bare hjemmefra!"

Frivillig, Sundparken

I Randers og Horsens har deltagerne således mere fokus på andre markører end bopæl og etnicitet. Aktiviteterne er her bundet op på interesser, såsom løb, natur, yoga m.m. Flere deltagere italesætter, at de ikke kan se på de andre, hvor de kommer fra, og at

det ikke er noget, man spørger ind til. Deltagerne har derimod fokus på forhold ved de andre deltagere, som er relateret til selve aktiviteten, såsom løbeevner eller evner til at lave mad over bål.

Eksemplerne ovenfor illustrerer, at det i forskellige boligområder kan variere, hvad der gør sig gældende i forhold til, om og hvordan folk oplever forskelle over for andre mennesker. Det vil være kontekstafhængigt, hvilke forhold der gør sig gældende i et givent boligområde, og som derfor også præger de sociale møder mellem beboere og eksterne brugere. Som helhedsplan kan man dog arbejde aktivt med det ved planlægningen af aktiviteter, der skal samle folk, ved at anerkende potentielle sociale forskelle, så man derved også er skarp på, hvilke sociale skel der ønskes nedbrudt ved aktiviteter i boligområdet.

Vores undersøgelse viser, at deltagere, der tidligere har oplevet en stor forskel på dem selv og eksempelvis mennesker fra et andet boligområde eller mennesker med en anden etnicitet end dem selv,

nu har erfaret, at de har nogle ting til fælles på grund af deres deltagelse i aktiviteten. Det vil vi belyse nedenfor.

AT MØDES OMKRING EN FÆLLES INTERESSE

At arbejde strategisk med at skabe sociale møder gennem aktiviteter indebærer også, at de mennesker, der vælger at deltage, har taget aktiv stilling til, at de gerne vil deltage i selve aktiviteten. Deltagerne har derved fra starten af en aktivitet noget til fælles – de har en fælles interesse for aktiviteten, som går på tværs af sociale forskelle. Vores undersøgelse peger på, at det netop er en fordelagtig måde at få skabt sociale møder mellem deltagere med forskelle sociale og kulturelle baggrunde. Det er det, fordi den fælles interesse bliver fokuspunktet i aktiviteten, hvilket derved fjerner fokus på forskellene blandt deltagerne. Sociale møder, hvor folk mødes om en fælles interesse, er et håndgribeligt lighedspunkt, da

deltagerne derved deler en interesse for eksempelvis at overnatte i naturen eller at dyrke yoga.

I flere af casene er det tydeligt, at en fælles interesse blandt deltagerne kan være med til at skabe positive oplevelser mellem beboerne og de eksterne brugere. I Randers beskriver en beboer fra Gl. Jennumparken, hvordan det sociale møde med folk udefra opstår til aktiviteten 'En nat i skoven', når deltagerne hjælper hinanden og lærer nye ting sammen. Interessesfællesskabet er med til at skabe positive oplevelser blandt deltagerne, hvor beboerne i de udsatte boligområder og eksterne brugere oplever, at de kan samles omkring fælles interesser. En etnisk dansk mand fra Herredsvang beskriver også, hvordan det at have den fælles oplevelse af at have deltaget i Marienlyst Parkfest kan blive en fælles reference bagefter. Det oplever han som meget positivt, da det til hverdag

kan være svært at vide, hvornår det er passende at sige 'god jul' eller 'god Eid', fordi der er så mange religioner repræsenteret i Herredsvang. Deltagelsen i denne aktivitet er netop en oplevelse, de kan mødes omkring på tværs af religioner og baggrunde.

Disse resultater er i tråd med de tendenser og tiltag, der ses i flere andre udsatte boligområder for tiden. I Vollsmose arbejder man eksempelvis aktivt med at skabe møder på tværs af baggrund, religion og etnicitet gennem en malerskole, og i Gellerup gennemfører man kunstprojektet 'Projekt Mødesteder' for klasser fra tre forskellige skoler i og omkring Gellerup (Fagbladet Boligen, 2019). Denne undersøgelse belyser dermed potentialet ved, at der i udsatte boligområder tages afsæt i fælles aktiviteter som samlingspunkt for mennesker med forskellige sociale og kulturelle baggrunde.

OPLEVELSEN AF EN 'COMMON GROUND'

Ligesom aktiviteter kan samle beboere og eksterne brugere omkring fælles interesser, så kan de ligeledes være med til at gøre deltagerne bevidste om deres lighedspunkter. Vores undersøgelse viser, at aktiviteterne for beboere og eksterne brugere kan skabe oplevelsen af en 'common ground', ved at deltagerne oplever, at de har ting til fælles både i deres brug af de fysiske rammer og i deres hverdag og livsstil. I alle tre analyserede cases fremgår det, at deltagere har erfaret lighedspunkter med andre deltagere, som har en anden social baggrund end dem selv. At de for eksempel laver mange af de samme ting på grund af deres børn, såsom at lave snobrød til parkfesten. Det er således på baggrund af deltagelsen i aktiviteter med mennesker med en anden social baggrund end dem selv, at de erfarer, at der ikke er så store forskelle mellem dem.

I undersøgelsen var netop børn med til at understøtte et fokus på de ting, deltagerne har til fælles i deres hverdag. Børnenes leg på tværs af sociale grupper var med til at skabe tæthed mellem forældrene, så

de ligeledes kunne indgå i en social kontakt med nogle mennesker, de ellers ikke nødvendigvis ville komme i kontakt med. En beboer til 'En nat i skoven' fortæller blandt andet, at hendes børn hurtigt finder sammen med andre børn, og at det gør det nemmere for hende at finde nogen at snakke med.

"Man kan gå hver dag og handle i den samme Fakta og aldrig nogensinde tale sammen, leve i to vidt forskellige verdener og aldrig nogensinde engagere sig i, hvordan de andres verden fungerer. Lige her er vi sammen om noget, og vi er sammen om, at det her er hyggeligt, og at vi vil høre noget musik og spise nogle samosaer – og så er skellet ikke så stort ... Det handler om at finde en fælles grund, og det her er en rigtig god fælles grund."

Etnisk dansk par fra Herredsvang

UDBYTTET AF DE SOCIALE MØDER

Sociale møder mellem beboere og eksterne brugere kan reducere fordomme og fremme tolerancen blandt brugergrupperne. Det kan samtidig øge oplevelsen af netværk og genkendelsen af andre mennesker i lokalområdet efterfølgende.

International forskning og danske erfaringer peger på, at forskellige sociale og etniske grupper ikke nødvendigvis interagerer socialt, blot fordi de opholder sig i samme boligområde – blandt andet fordi interaktionen mellem forskellige socialgrupper begrænses af forskellige bevægelsesmønstre, dagsrytmer og sociale normer, eller fordi de simpelthen fravælger social kontakt (Wood, 2003; Kleinhans, 2004; Wessel, 2009; Tersteeg & Pinkster, 2016). Ligeledes er det svært at påvise den sociale effekt af at samle forskellige socialgrupper, samt hvilke møder og i hvilken skala der er en effekt (Christensen et al., 2015, Bech-Danielsen & Stender, 2017).

Studier viser også, at forskellige brugergrupper godt kan omgås civiliseret, men at dette ikke nødvendigvis er udtryk for, at de respektive grupper har ændret deres holdninger til eller oplevelser af

hinanden (Valentine, 2008; Valentine & Sadgrove, 2012). Omvendt understreger Sennett potentialerne for at skabe tolerance og forståelse for andre måder at leve på, hvis man færdes blandt mennesker med en anden baggrund end en selv (Sennett, 1996). Et dansk studie peger også på positive følger af, at folk udefra færdes i udsatte boligområder såsom en øget oplevelse af tryghed hos folk udefra, en øget anvendelse af fællesarealer såsom legepladser, samt at børn går i institution i udsatte boligområder, selvom de ikke bor i området (Bech-Danielsen & Stender, 2017). Det er netop positive følger som disse, der arbejdes aktivt for, når der i udsatte boligområder planlægges aktiviteter, der skal samle både beboere og eksterne brugere. I det nedenstående vil vi kigge nærmere på, hvilke udbytter og udfordringer der kan være ved at motivere sociale møder mellem beboere i udsatte boligområder og eksterne brugere.

”FOLK ER IKKE SÅ FARLIGE” – SOCIALE MØDER KAN REDUCERE FORDOMME OG FREMME TOLERANCE

Vores cases er kendetegnet ved, at informanterne netop samles om en fælles aktivitet, og at der er en grad af facilitering under disse aktiviteter. I mødet mellem beboere og eksterne brugere er det væsentligt at medtænke, at der kan være gensidige forestillinger og fordomme om de andre deltagere til aktiviteterne. Det gælder både beboere i de udsatte boligområder, som har forestillinger om eksterne brugere, og ligeledes har folk, der ikke selv bor i de udsatte boligområder, fordomme om, hvem der bor i de udsatte boligområder. Det så vi, som ovenfor nævnt, særligt gjaldt i casen om Marienlyst Parkfest i Aarhus, hvor der primært var deltagere fra tre forskellige boligområder med forskellig ejerform; beboere

fra det almene boligområde Herredsvang, beboere fra kolonihaverne og beboere fra villakvarteret.

Marienlyst parkfest er et rigtig godt eksempel på, hvordan deltagelse i en aktivitet kan være med til at reducere fordomme og fremme en forståelse for mennesker med en anden baggrund end en selv. Flere beboere fra Herredsvang, der deltog som frivillige, fik ændret deres oplevelse af, hvordan folk fra kolonihaveområdet og villakvarteret er. Ligeledes fortalte en mor fra villaområdet, hvordan hun oplever, at festivalen er med til at skabe et fællesskab mellem folk i lokalområdet. Hun gik med forestillingen om, at man ikke rigtig kunne snakke sammen med folk fra de andre boligområder, men når man mødes ved en aktivitet som denne, så kan det gøre det nemmere at hilse eller smile, når man møder folk efterfølgende. Så er folk ikke så farlige.

NETVÆRK OG GENKENDELSE AF ANDRE I LOKALOMRÅDET EFTERFØLGENDE

Sociale møder mellem beboere i udsatte boligområder og eksterne brugere kan potentielt skabe netværk og bevirke, at man efter at have deltaget i en aktivitet kan genkende folk i nærområdet. Inden for sociologien har Granovetter sondret mellem weak ties og strong ties, som mennesker indgår i. De stærke bånd består af de relationer, folk har til mennesker, som de allerede indgår i netværk med, og som de deler sociale karakteristika med, hvorimod de svage bånd er de relationer, de kan indgå i med mennesker, der har andre sociale karakteristika end dem selv, og som færdes i andre omgangskredse (Granovetter, 1973). Granovetters argument er, at de svage bånd kan være mere værdifulde for det enkelte menneske, da det introducerer nye muligheder ved andre netværk og informationer, som man ikke har adgang til i sit eget netværk. I et boligområde kan de svage bånd eksempelvis være det, at man hilser eller har lidt småsnak med andre mennesker i boligområdet, og det kan blive en del af nogle dagligdags ritualer, der kan være væsentlige for menneskers identitet (Hansen et al., 2010). I relation til Granovetters teori

”Fordomme og barrierer de bryder lidt sammen, når man møder hinanden, snakker sammen og smiler til hinanden. Nu har jeg snakket med en del forældre, og de synes, at det var rigtig fedt, at der var kommet mad. Det er det der med, at vi hilser på hinanden, har øjenkontakt med hinanden og siger hej til hinanden, det betyder en del, det gør det. Også den fordom der om ’åh nej’, den forsvinder også på en måde, og man kan også begynde at snakke sammen og kommunikere lidt med hinanden og danse sammen. Jeg har set en del børn, der slet ikke kender hinanden, der leger sammen, og forældrene er tvunget til at sidde der og snakke sammen også. Det skaber lidt tryghed.”

Somalisk kvinde fra Herredsvang

om svage bånd fremhæver Blokland og Nast (2014) betydning af public familiarity om menneskers møde med mennesker som noget, der kan skabe en komfortzone, hvor man kan føle, at man 'passer ind' i sit boligområde, uden at det nødvendigvis indebærer direkte samtale med andre mennesker eller lokale venskaber.

En kvinde, der ikke bor i Sundparken, beskriver netop, hvordan hun også møder de andre deltagere fra linedance-holdetovre i køkkenet i Aktivitetshuset, og hvordan hun hilser på demovre i den lokale Rema 1000-butik. Det er mange af de samme mennesker, der går igen, og som er aktive i aktivitetshuset, og der er en gensidig genkendelse, når de mødes ude i lokalområdet. En anden kvinde, der heller ikke bor i Sundparken, fortæller, at hun foretrækker at gå til yoga i Sundparken frem for i et lokalt fitnesscenter. I Sundparken møder hun de samme deltagere hver uge, de spørger ind til hinanden og sludrer, og derigennem føler hun, at hun kender dem, hun går til yoga med, også hvis hun møder dem i andre sammenhænge end yoga. Det gjorde hun ikke i fitnesscentret, der snakkede man ikke særligt meget sammen.

Det behøver dog ikke være en reel interaktion for, at deltagere til en aktivitet kan opleve et bedre kendskab til de andre mennesker i lokalområdet efterfølgende. En beboer fra Herredsvang fortæller, hvordan han oplever, at han kommer tættere på de andre mennesker til Marienlyst Parkfest, ved at deltage i den samme aktivitet – også uden at have talt med dem. Det indikerer derfor, at der netop er potentialer ved forskellige grader af social kontakt mellem beboere og eksterne brugere lige fra at opholde sig til den samme aktivitet og til reel interaktion ved længere samtaler.

OPLEVELSEN AF BEBOERE FRA UDSATTE BOLIGOMRÅDER ER IKKE LIG MED OPLEVELSEN AF BOLIGOMRÅDET

Sociale møder mellem beboere i udsatte boligområder og eksterne brugere kan derfor som nævnt

ovenfor mindske fordomme og potentielt styrke sammenhængskraften i samfundet. Vores undersøgelse viser dog, at det er væsentligt at skelne mellem en ændret oplevelse af beboerne og boligområdet. At eksterne brugere eksempelvis har en positiv oplevelse og får ændret deres syn på beboere fra udsatte boligområder er ikke ensbetydende med, at de får ændret deres oplevelse af selve boligområdet. Det så vi var tilfældet ved Marienlyst Parkfest, hvor en mand fra villakvarteret fortæller, at han ikke synes, at aktiviteten kan tiltrække dem, han synes udgør problemet i Herredsvang – nemlig de unge. Han understreger, at Marienlyst Parkfest netop kan samle folk fra både Herredsvang, kolonihaveområdet og villakvarteret, men at dem, der deltager fra Herredsvang i et arrangement som Marienlyst Parkfest, ikke er de mennesker, der udgør et problem i Herredsvang, hvorfor hans oplevelse af Herredsvang ikke bliver ændret, selvom han har en positiv oplevelse af andre beboere fra Herredsvang.

Eksemplet understreger, at der i udsatte boligområder er en blandet beboersammensætning, og på trods af, at man som deltager stadig kan have en negativ oplevelse af selve boligområdet Herredsvang, kan deltagelsen i Marienlyst Parkfest være med til at give en større forståelse for alle de beboere i Herredsvang, der lever en fredelig hverdag, og som man kan mødes med omkring en aktivitet som denne.

Vi har samtidig, som tidligere nævnt, mødt oplevelsen af, at folk finder det mindre vigtigt eller ligefrem ligegyldigt, hvor andre mennesker bor henne, når de møder dem til en aktivitet. Her kan man således få ændret sin oplevelse af andre mennesker med en anden baggrund end en selv, når man indgår i en aktivitet sammen – uden at man har et større kendskab til, hvor de bor, og derfor ikke får ændret sin oplevelse af selve boligområdet. En mand fra Randers midtby fortæller til Parkrun ved Myretuen, at han ikke ved, hvor de andre deltagere bor henne, og at det heller ikke er væsentligt, når man kommer tæt på folk og oplever, at de er nogle rare mennesker. I helhedsplanen i Randers er det også, som tidligere nævnt, en strategisk beslutning ikke at italesætte Myretuen

som en del af Gl. Jennumparken, hvilket bevirker, at flere af de eksterne deltagere ikke er bevidste om, at de befinder sig tæt på Gl. Jennumparken. En anden deltager til Parkrun ved Gl. Jennumparken, Randers, var slet ikke klar over, at han befandt sig tæt på Gl. Jennumparken, og blev derfor helt overrasket, da han fandt ud af, at 'Gud, det er jo ghettoen lige derovre!'. Eksemplerne her understreger, at positive sociale møder ikke nødvendigvis ændrer ved oplevelsen af et udsat boligområde hos folk, der kommer fra resten af byen. Det fremhæver samtidig betydningen af de strategiske beslutninger om rammerne for aktiviteter.

IKKE ALLE HAR ET ØNSKE OM SOCIAL INTERAKTION – MEN DERFOR KAN DE SOCIALE MØDER STADIG HAVE ET POSITIVT UDBYTT

Det skal understreges, at vi også har mødt folk udefra til aktiviteterne, som ikke har haft et ønske om at interagere med beboere fra de udsatte boligområder. Dette var eksempelvis tilfældet til Marienlyst Parkfest. Der var beboere fra kolonihaveområdet, som ikke havde nogen interesse i at indgå i social kontakt med beboere fra Herredsvang, som citatet til højre også illustrerer – og de ønsker heller ikke at færdes i Herredsvang. Selvom der i udgangspunktet var en meget tydelig forståelse for beboere med anden etnisk baggrund end dansk i Herredsvang hos vedkommende bag dette citat, så kunne vi konstatere, at hun og hendes mand stadig havde valgt at deltage i Marienlyst Parkfest, som er arrangeret under mottoet 'Verden til Herredsvang'. De fravalgte derfor aktivt et socialt møde, men deltog alligevel i aktiviteten, uden at det skabte nogen konflikter.

Til overskudscafé i Sundparken mødte vi også en kvinde fra Horsens midtby, som deltog i aktiviteten, fordi hun havde et klart ønske om at undgå madspild. Hun fortalte, at hun tit kommer til overskudscaféen, men at hun ikke har fået ændret sin opfattelse af stedet, og at hun ikke ønsker at snakke med nogen. Selvom kvinden her selv er meget tydelig omkring, at

"Jeg tror altså, det er, fordi man holder sig inden for sit system. Jeg tror ikke, det er meningen, at vi sådan skal blande os. Derfor kan vi godt være sammen, det er ikke det."

Beboer fra kolonihaveområdet om, hvorfor de ikke taler med beboerne med anden etnisk baggrund end dansk fra Herredsvang til Marienlyst Parkfest

hun ikke ønsker at indgå i social kontakt med beboere i Sundparken, og at hun dermed fravælger social kontakt, så må vi stadig konstatere, at hun trods alt vælger at tage fra Horsens midtby og ud til Sundparken for at deltage i en aktivitet, hvor hun ved, at hun vil møde beboere fra boligområdet.

Selv når der ikke er en interesse for at interagere med folk med en anden baggrund end en selv, hvor folk primært er sociale med dem, de kender i forvejen, så kan det stadig have en positiv betydning i forhold til at skabe kendskab til andre sociale grupper og en potentiel større tolerance. Eksemplerne her understreger blot, at der er stor forskel på graden af den sociale kontakt, deltagerne indgår i, og at aktiviteterne derfor skal kunne rumme dette.

LITTERATUR

Allport, Gordon W. (1954): The Nature of Prejudice. Reading, MA, Addison-Wesley.

AlmenNet (2016): Almenvejledning: Integration af fysiske og sociale indsatser – at sammentænke renovering og boligsociale programmer i almene boligområder. AlmenNet.

Bach, Jonas Strandholdt (2019): One and Many Gellerups: Tense Encounters in a Danish Disadvantaged Housing Estate Under Transformation. Ph.d.-afhandling. Aarhus: Aarhus Universitet.

Bacqué, Marie-Hélène; Charmes, Eric & Vermeersch, Stephanie (2014): 'The Middle Class 'at Home among the Poor' – How Social Mix is Lived in Parisian Suburbs: Between Local Attachment and Metropolitan Practices' in International Journal of Urban and Regional Research, 38(4), juli 2014, pp. 1211-33.

Bauman, Zygmunt (1995): Life in Fragments. Oxford: Blackwell.

Bech-Danielsen, Claus & Christensen, Gunvor (2017): Boligområder i bevægelse. Fortællinger om fysiske og boligsociale indsatser i anledning af Landsbyggefondens 50 års jubilæum. København: Landsbyggefonden.

Bech-Danielsen, Claus & Stender, Marie (2017): Fra ghetto til blandet by. Danske og internationale erfaringer med omdannelse af udsatte boligområder. Gads Forlag.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1991): The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge. London: Penguin Books.

Bjørn, Nils (2014): Evidens for sociale effekter af fysiske indsatser i udsatte områder. Københavns Kommune og Arkitektforeningen.

Blokland, Talja & Nast, Julia (2014): 'From Public Familiarity to Comfort Zone': The Relevance of Absent Ties for Belonging in Berlin's Mixed Neighbourhoods in International Journal of Urban and Regional Research, 38(4), pp. 1142-1159.

Bucerius, Sandra M., Thompson, Sara K. & Berardi, Luca (2017): "They're Colonizing My Neighborhood": (Perceptions of) Social Mix in Canada in City & Community, 16(4), pp. 486-505.

Chaskin, Robert J. & Joseph, Mark, L. (2010): Building "Community" in Mixed-Income Developments Assumptions, Approaches, and Early Experiences in Urban Affairs Review, 45(3), januar 2010, pp. 299-335.

Chaskin, Robert J. & Joseph, Mark L. (2015): Integrating the Inner City: The Promise and Perils of Mixed-Income Public Housing Transformation.

Christensen, Gunvor; Jørgensen, Rune C.H. & Larsen, Malene R. (2015): Erfaringer med at ændre socialt mix i udsatte boligområder. København: SFI.

Clements, Anne (2018): Socio-materielle dynamikker i urbane byrum. Ph.d.-afhandling. København: Københavns Universitet, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet.

Davis, Diane (2014): 'Some Preliminary Thoughts on Inequality and Urban Space: Looking Back, Thinking Comparatively, Heading Forward': <http://citiespapers.ssrc.org/some-preliminary-thoughts-on-inequality-and-urban-space-looking-back-thinking-comparatively-heading-forward/> (Hentet d. 02-02-2019)

Den A.P. Møllerske Støttefond og Realdania (2017): Sociale Mursten – seks eksempler på arkitektur, som gør en forskel for socialt udsatte.

Fagbladet Boligen (2019): Fagbladet Boligen, nr. 4, juli 2019. København: BL – Danmarks Almene Boliger.

Frederiksen, Nana Øland; Larsen, Søren Brink & Avlund, Nikolaj (2017): Byhaverne i Vapnagaard – En analyse af den sociale netværksdannelse omkring byhaveprojektet Bo & Gro. Center for Boligsocial Udvikling.

Frers, Lars (2007): 'Perception, Aesthetics, and Envelopment – Encountering Space and Materiality' in Frers, L. & Meier, L. (Eds.): Encountering Urban Places – Visual and Material Performances in the City. Hampshire, England: Ashgate Publishing, pp. 25-46.

Galster, George (2013): Neighborhood Social Mix: Theory, Evidence, and Implications for Policy Planning. In Policy, Planning, and People: Promoting Justice in Urban Development. University of Pennsylvania Press.

Gehl, Jan (1971): Livet mellem husene. København: Arkitektens Forlag.

Goffman, Erving (1971): The Presentation of Self in Everyday Life. London: Pelican Books.

Granovetter, Mark S. (1973): 'The Strength of Weak Ties' in American Journal of Sociology, 78(6), pp. 1360-1380.

Hansen, Knud Erik; Hansen, Anette Heron; Kalkan, Hakan & Rasmussen, Winnie (2010): Om at bo sammen i et multietnisk boligområde. Hørsholm: SBI Forlag. SBI, Nr. 2010:01.

Hersted, Lone; Laustsen, Louise & Høier, Mille O. (red.) (2011): Kreativ procesledelse, Nye veje til bedre praksis. 1. udgave ed. Virum: Dansk Psykologisk Forlag.

Hummon, David M. (1992): Community attachment: Local sentiment and sense of place. Human Behavior & Environment: Advances in Theory & Research, 12, pp. 253-278.

Jacobs, Jane (1961): The Death and Life of great American Cities. New York: Vintage Books; Random House.

Kjeldsen, Lasse; Frederiksen, Nana Øland & Sundstrup, Rikke Borg (2019): Boligsocialt arbejde under omdannelse – Hvordan det boligsociale arbejde kan understøtte bystrategiske omdannelser i udsatte boligområder. CFBU.

Kleinhaus, Reinout (2004): Social implications of housing diversification in urban renewal: A review of recent literature. Journal of Housing and the Built Environment, 19(4). Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/41107274>

Landsbyggefonden (2019): Regulativ om tilskud til boligsocial indsats i udsatte almene boligafdelinger (2019-26-midlerne)

Maffesoli, Michel (1996): The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society. London, Thousand Oaks & New Delhi: SAGE Publications.

Manzo, Lynne C. (2003): 'Beyond House and Haven: toward a revisioning of emotional relationships with places' in Journal of Environmental Psychology, 23, pp. 47-61.

Oldenburg, Ray (1989): The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Community Centers, Beauty Parlors, General Stores, Bars, Hangouts and How They Get You Through the Day. New York: Paragon.

Oosterlynck, Stijn; Verschraegen, Gert & van Kempen, Ronald (eds.): 'Diversity. Understanding super diversity in deprived and mixed neighbourhoods'. Bristol University Press, Policy Press.

Randers Kommune (2019): Arkitekturpris 2019. Hentet på: <https://www.randers.dk/udvikling-by-og-land/byudvikling/arkitekturpris/arkitekturpris-2019/> (18.10.2019)

Realdania & Lokale- og Anlægsfonden (2018): Introduktion. Fælles rum. Hentet på: <https://www.loa-fonden.dk/temaer/faelles-rum/> (19.01.2019)

Regeringen (2018): Aftale mellem regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti) og Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti og Socialistisk Folkeparti om: Initiativer på boligområdet, der modvirker parallelsamfund.

Sampson, Robert J. (2013): 'The Place of Context: A Theory and Strategy for Criminology's Hard Problems' in *Criminology*, 51, pp. 1-31.

Schönwälder, Karen; Petermann, Sören; Hüttermann, Jörg; Vertovec, Steven; Hewstone, Miles; Stolle, Dietlind; Schmid, Katharina & Schmitt, Thomas (2016): Diversity and Contact: Immigration and Social Interaction in German Cities (Global Diversities). London: Palgrave Macmillan UK.

Scott, Susie (2017): 'A Sociology of nothing: understanding the unmarked' in *Sociology*.

Seamon, David (2000): 'Humanistic and phenomenological advances in environmental design' in *The Humanistic Psychologist*, 28(1-3), pp. 353-368.

Sennett, Richard (1977): *The Fall of Public Man*. London: Penguin.

Sennett, Richard (1996): *The Uses of Disorder. Personal Identity & City Life*. London: Faber and Faber.

Siren, Anu; Grønfeldt, Sigrid T.; Andreasen, Asger G. & Bukhave, Fry S. (2019): Sociale mursten: En forskningskortlægning af fysiske rammers betydning i velfærdsindsatser. København: VIVE – Viden til Velfærd Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Stender, Marie & Bech-Danielsen, Claus (2019). Bridging social gaps transforming disadvantaged areas by linking them to the city, *Nordic Journal of Architectural Research*, 1, 2019.

Sturgis, Patrick; Brunton-Smith, Ian; Kuha, Jouni; & Jackson, Jonathan (2013): Ethnic diversity, segregation and the social cohesion of neighbourhoods in London. *Ethnic and Racial Studies*.

Tersteeg, Anouk & Pinkster, Fenne M. (2016): "Us Up Here and Them Down There": How Design, Management, and Neighborhood Facilities Shape Social Distance in a Mixed-Tenure Housing Development. *Urban Affairs Review*, 52(5), pp. 751-779.

Valentine, Gill (2008): 'Living with difference: reflections on geographies of encounter' in *Progress in Human Geography*, 32(3), pp. 323-337.

Valentine, Gill & Sadgrove, J. (2012): 'Lived difference: a narrative account of spatiotemporal processes of social differentiation' in *Environment and Planning A*, 44, pp. 2049-2063.

Wessel, Terje (2009): Does diversity in urban space enhance intergroup contact and tolerance? *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 91(1), pp. 5-17.

Wood, Martin (2003): A Balancing Act? Tenure Diversification in Australia and the UK in *Urban Policy and Research*, 21(1), pp. 45-56.

BILAG 1: REFLEKSIONSARK

Følgende spørgsmål kan anvendes som afsæt ved planlægning af sociale møder mellem mennesker med forskellige baggrunde.

